

*Új esztendő, új esztendő,
nem tud rólad a nagy erdő,
sem a hó alatt a határ,
sem a határ fölött szálló
árva madár.*

*Új esztendő, új esztendő,
nem volt a nyakadban csengő,
nesztelenül érkezted meg,
lábad nyomát nem érezték
az ösvények.*

*Csak a hold, az elmerengő,
csak a nap, az alvajáró,
jelezték, hogy újra megjő
éjfélkor az esedékes
új esztendő.*

*Csak mi vártunk illendően,
vidám kedvvel, ünneplőben,
csak a népek vártak téged,
háromszázhatvanöt napi
reménységnek.*

Kányádi Sándor

XXVII. évfolyam 1. szám 2020. január

Bulányi Gy.: Újévre forduló	4260
Kovács L.: „Régi dicsőségünk...”	4263
Bagi B.: Szakdolgozat	4268
Gromon A.: A Miatyánk	4270
Barcza B.: Rendhagyó elmélkedés	4274
Schanda B.: India...	4275
Király I.: Jézus követése	4277
Király I.: Bojtárkarácsony	4281
G.I.Gurdjeiff: A mindenségről...	4282
Bajai É.: Vízkereszt	4284
KÖNYVAJÁNLO	4285
Falfirkák	4285

«Az emberi elköteleződés folyóirata – családunkért, nemzetünkért,
mindenkiért – Isten Országá megvalósulásáért.»
Elérhetőség: koinonia.tarsak@gmail.com

BULÁNYI GYÖRGY ÚJÉVRE FORDULÓ

Aki nem megy Szilveszterkor mulatni, ráér az új esztendő első napjára prédikációt készíteni. Írhatja még újév napján is, mert a Bokorportán a decemberi misén leszavaztak. Hogyan? Mivel? Én kulánsan, hogy kialudhassák magukat, felajánlottam a mise időpontjának a 11órát, mire ők azt mondták, hogy szilveszter után ők csak délután ötre használhatók. Így hát volt időm készülni az ünnepre, amely valamikor a **Circumcisio** nevet viselte. S ha ma másképpen is hívják, az evangélium szövege maradt a régi, és arról beszél, hogy a nyolcadik napon körülmetélték a Kisjézust.

Mert a gyereket a nyolcadik napon körül kell metélni. Mert a bubát, amint az anya el tud menni a templomba, – csiki nyelven – *meg kell önteni*. Ezek a vallási előírások működtek, és szigorúan működtek –

háromezer és kétezer, vagy akárhány ezer esztendőn keresztül. Mindaddig, amíg nem jött a Bokor, s a nagy eszével fel nem fedezte, hogy a gyerekkeresztelés lehet jámbor szokás, vallási ceremónia, de Jézushoz aztán igazán semmi köze nincsen, mert a jézusi megkeresztelés feltétele a megkeresztelendőnek a hite. A csecsemő pedig tud sárgát meg zöldet csinálni, tud szopni meg sírni is, ha valami baja van, de hinni aztán nem tud semmiképpen sem. Mi következik ebből? Akkor ne is csináljunk semmi vallásosat, amikor olyan nagy ajándékot kapunk Istentől, mint a gyermek? Dehogyan! A következő közösségi szentmise során csináljunk valami szép befogadó liturgiát. Imádkozik benne az összes érintett, az édesanya, az édesapa, a nagyobb testvérek s az egybegyűlő közösség tagjai. Megköszönik őt.

Ez folyt a megvilágosodás utáni lelkes években. Még emlékszem a befogadó misékre. De már csak emlékszem – a Bokor jámbor és szép időire, pl. a Kaszap Atillát megköszönő misére. A negyedik nemzedékből még senkinek sem jutott eszébe befogadó misét kérni. Miért? Mondjam, hogy nem tudom? Talán mást kértek meg? Talán. A tény azonban alighanem ez: Nem öntjük meg a bubát – a Bokor elveinek megfelelően. S nem érünk rá közösségi misére meg befogadó liturgiára – a Bokor rendszerváltás utáni gyakorlatának megfelelően. Kell az idő másra, nem imádságra. Mire? Nem akarnám az új évet gorombáskodással kezdeni. Ezért csak annyit mondok, hogy nagy emmel (M) kezdődhetik a neve, aki nagyobb úr a mi életünkben is, mint az Isten. Ha arámul emlegetjük. De ha csak magyarul, akkor nagy pével (P) indul a szó.

Más. Az ember fiatalon negyvennyolcas; s ha benő a feje lágya, akkor meg hatvanhetes. Volt egy ilyen mondás a 19. század második felében. A magyarnak ritkán nő be a feje lágya. Mit takar ez a mondás? Hát azt, hogy ha fiatal, akkor meghallja, hogy *Sehonnai bitang ember, / Ki most, ha kell, halni nem mer.* Hát azt, hogy fiatalon meghallja, hogy *Ha még egyszer azt üzeni, mindnyájunknak el kell menni.* És azt, hogyha megvénül, s mégsem nő be a feje lágya, akkor is a negyvennyolcas pártra szavaz, nem a Deákéra. Nem baj, ha ennek az a következménye, hogy nemzetiségi vidékeken épül vasút, mert azok a Deák-pártra szavaznak. Semmi sem baj, de nem engedünk a negyvennyolcból, jóllehet Petőfi halott, Kossuth pedig Torinoból csak üzenget. Vannak az eszmék emberei, akik elmondhatják magukról: *nem leszek játéka semmiféle szélnek.* S most jön a mondás második fele: mert *ha fiatalon nem vagyok negyvennyolcas, akkor nincs szívem, ha meg megöregedve is negyvennyolcas maradok, akkor nincs eszem.*

Hát erről a legutóbbi állatfajról szóljon ma az ének! Kicsit messziről kezdeném. *Emlékezzünk régiokról, Szkitiából kijöttekről...* Árpád apja Álmos, Álmosé

Ügyek. Sajnos a főtáltosaik nevét nem őrizte meg a nemzeti emlékezet. Nem, pedig holtbiztos, hogy a nemzeti vállalkozások: honfoglalás, vagy csak kisebb kalandozások esetén ők szúrták le a fehér lovat Ukkont vagy Hadurat kérve, hogy segítse győzelemre eleinket. Árpád utódainak, Fajsznak, Taksonynak táltosai ugyancsak áldozták a fehér lovat, de nevük nekik sem marad fenn. Miért? Mert Gézával–Vajkkal új idők jönnek, melyek nem kedveztek az előttük való idők egyháztörténeti kutatásainak. Keresztény éra következik, melyben nem fehérlovat áldoz a táltos, hanem szentmisét celebrál az esztergomi érsek, vagy a mártonhegyi apát. De ugyanolyan célra, mint amilyenre áldozta a lovat a táltos. Mit akarok ebből kihozni? Nem sokat, csak annyit, hogy valami töretlen a legutóbbi, mondjuk, kétezer esztendő magyar történelmében. Mi az? Hát – *a trón s az oltár szövetsége.*

Azaz, hogy volt egy említésre sem méltó pillanatnyi törés. A huszadik század közepén. Mindössze húsz évig tartott: a Vörös Hadsereg ideérkezésétől 1964. szeptember 14-ig. Valakik hősiekedtek e húsz évben, s ennek folytán megszakadt a régi s jól bevált szövetség. Pedig Rákosi nem akarta. Hívta is a Mindszenty nevű főtáltost, hogy üljön le vele tárgyalni. De a táltos nem ment A lengyel kolléga, Wisinszky, az ment. Un uomo tanto imprudente! – mondták is a magyar főtáltosról egyes vatikáni hivatalnokok. (Kegyeletet sértek vele, ha lefordítom? *Egy ennyire nem-okos ember!* – Ennek az értesülésnek forrása: Kerkai Jenő SJ, Gyűjtő fogház, az 1956 előtti években.) Le kellett a Rákosi bácsinak sittelnie a magyar főtáltost, különben a fejét veszik Rákosinak a Kremlben. Az áltáltosok egyrésze nem ítélte el a főtáltost, sőt, kiállt mellette – ezek a negyvennyolcasok. Mentek is a sittre. Más táltosok igyekeztek csendben meghúzódni, vagy bátran felemelték szavukat a főtáltos ellen. (Annyira szerették a békét, hogy béketáltosoknak is nevezték őket.) 1964 szeptemberében pedig a római legfőbb táltos keleti politikás mitugrásza idejön Pestre, s aláír egy papírost, hogy végre szent legyen a béke, s helyre álljon az örök törvény: *a kéz kezet ropogva ráz.*

Ekkor bődül el magában az egyik sittről kijött – politikához nem is sejtő, negyvennyolcas a köbön – áltáltos: *Hát kinek a katonája vagyok én?* Hét évig dolgozik a felelet elkészültén, s megállapítja, hogy Jézus istentelennek ítéli a trón és az oltár szövetségét, hiába ezer esztendő keresztény és több ezer esztendő pogány szenthagyomány e szövetség. Ennek pedig csak annyi lesz a következménye, hogy nemcsak Rákosi és utódjai nézik ellenségüknek őt és övéit, a Bokrot, nemcsak a szövetségi hűségben a húsz év alatt is kitartó s most szent igazukban a legfelsőbb megerősítést is elnyerő béketáltosok tekintik féleszűeknek őket, hanem – ami sokkal jelentősebb – az erre a hűségre visszatérő összes táltosok is mind rájönnek, hogy a hősi póz –

egyházárulás. Így van ez ma is, és egyelőre minden arra mutat, hogy még egy darabig holnap is így lesz.

Ebben az évben lesz 40 éve, hogy a pápa érvénytelenné nyilvánította a Mindszenty-féle húsz esztendő. Hogy hitet tett arról, hogy az egyháznak – akármilyen is a rendszer – szüksége van államilag elfogadott püspökökre. Olyanokra, amilyenek vannak, s amilyenek a hatalomnak tetszenek. Az a húsz esztendő, meg a Bokor által még rárakott negyven, összesen hatvan esztendő – ez a negyvennyolc a javából. Észrevenni, hogy megváltoztak a körülmények, nem ma, hanem negyven esztendővel ezelőtt – az pedig a hatvanhét. A kérdés, hogy maradunk-e fiatalokként-éretlenekként negyvennyolcasok vagy öregesen-bölcsen megtérünk hatvanheteseknek?

A döntés meghozása előtt érdemes valamit tudatosítani. A táborunk az én megítélésem szerint 15 év óta folyamatosan és kitartóan fogy. Nem kicsit, hanem nagyon. Elkedvetlenedik. Nem tér vissza a trónoltár-hűségre, hanem csak elmarad. A Bokorból is, a templomból is. Nem feltétlenül egészen, csak majdnem egészen marad el. S van, aki halkabban kezd citerázni a Bokorban, s szépen visszaövakodik az elhagyott egyházi pozíciókba. Talán engem is így néznek valakik a Bokorban!

Tegnap délután beszélgettem valakivel, aki már nagyjából egészen elmaradt a Bokorból is, a templomból is. De azért azt, hogy én mit csinálok, azt még valamelyest figyeli. Ott volt az adyligeti éjféli misén is. Azt mondta, hogy arra a darázsra emlékeztetem, amelyik bekerült a szobába, s újra és újra neki repül az ablaküvegnek. Befürödtem a Bokor népével (övele is), s tovább kísérletezem – és 85. évemben. Annak ellenére is, hogy ma már egészen más minőség hajlandó velem szóba állni, mint korábban. De még a régiekkel is befürödtem. Az újakkal sokkal hamarabb befürdök. Látom-e ezt világosan? S ha igen, akkor hogyan vagyok képes ezt tovább csinálni?

Újévi számvetésre van szükség. Mindannyiunknak. Nem tudom, s nem akarom megfejteni mások viselkedésének titkát. Hogy miért nem tud megnőni egyetlen kezdeményezésem/sünk sem? Csak a magam viselkedéséről tudok beszámolni. Én semmi másnak nem látom értelmét, mint amit csinálok. Se Erdőnél, se Orbánnál, se Csurkánál nem tudok jelentkezni. Bölcsék ők, nem is hívnak. Lehet, hogy a darázs vagyok. Én akkor is csak arra vagyok képes, amire. A jézusi negyvennyolcból nem tudok engedni. Jóllehet, ő fürdött be aztán igazán: már kétegy milliárd a száma azoknak, akik megváltójuknak tekintik, s a legjobb lelkiismerettel gazdagodnak és verekednek. Eszükben sincs szóba állni az evangéliummal. A nevére hivatkozók lecserélték a tanítását az ellenkezőjére, és meglovagolták halálát, feltámadását. Nincs belső jogosultságom bármit is

abbahagyni, amíg belém nem fojtják a szót. Akár ember, akár az Isten. Tehát amíg idejöttök, nem kaptok mást. Én nem hagyom abba. De ti idejöttök-e még holnap? Ha igen, akkor miért? S ha abbahagyjátok, akkor miért? Amen.

Ha pedig a válasz az volna, hogy: Nem hagyjuk abba, mert ugyanúgy nem hagyhatjuk abba, ahogyan te nem hagyhatod abba –, akkor a kérdés számotokra és számomra, mindannyiunk számára ez: mivel erősítjük hűségünket? Mivel tudjuk megfordítani a '89-ben elkezdődött fogyási folyamatot? A Bokor ment le már az 50-es években nullára, s a 60-as években újraéledt. Van olyan eszköz a kezünkben, hogy az elfogyás helyett a növekedés legyen a trendi? Van olyan, hogy *Ne félj, te kiseded nyáj?*

Az előző években próbáltam megindokolni, miért mondja a mai napot a magyar nép *vízkeresztnek*, amikor a liturgiában se víz, se kereszt. Párját nem hallottam ennek az elnevezésnek. Az evangélium a három pogány mágusról szól, akik a csillag útmutatása nyomán találnak Jézusra, s így Jézust megismeri a pogány világ is, azaz Jézus megjelenik nekik. Ezt a még görög nyelven beszélő egyház *epifániának*, megjelenésnek mondta. A zsidó Jézus megjelenik a nemzeteknek, a gojoknak, a nem-zsidóknak. Ezt a görög szót latinítják Epiphaniára, franciásítják-angolosítják Epiphanie-ra, vagy fordítják le Erscheinungra, az Úr megjelenésére. A zsidó pásztoroknak már korábban megjelent, mindjárt a születés éjszakáján – ez a *Nativitas* (görögül a Genesis), a születés ünnepe. Rendes népek a húsvétot a feltámadás ünnepének mondják, pl. *dimanche de la résurrection* – mondják a franciák. Mi pedig úgy emlegetjük, hogy ehetünk megint húst. A mai napról pedig úgy, hogy hagyományörző helyeken ilyenkor van házszentelés, a pap meghinti szentelt vízzel a hívek lakóhelyét (ez a VÍZ), s az ajtófélfára a Gáspár, Menyhért, Boldizsárt jelző **20+G+M+B+04** betűk közé krétával berajzolja a keresztet (ez a KERESZT), s ha a két szót összerakjuk, kijön belőle a vízkereszt. Nem írtam erről egy néprajzi tanszék számára sem doktori értekezést. Lehet, hogy nincs is így, ahogy mondom, de vénségemre sem tudtam kitalálni más magyarázatot, s amiket mások kitalálnak rá – én úgy gondolom – talán ennyit sem érnek.

Más. Vannak, akik a három mágus látogatását Jézusnál a mesék világába utalják. Legfőbb érvük, hogy nem lehet a látogatás megtörténtét bizonyítani. Sajnos, vagy nem sajnós, még sok minden mást sem lehet bizonyítani. Negyven esztendővel ezelőtt, amikor a KIO-hoz hozzáfogtam, Joseph Jeremias evangélikus egegeta azt állította, hogy a Jézus ajkára adott szövegek közül egyetlen szóról biztos csak, hogy Jézus valóban mondta is azt. És ez az arám *abba* szó. Alighogy megírta ezt a tanulmányát, hamarosan

megjelent három másik értekezés is, melyek azt gondolták igazolhatni, hogy az *abba* sem megy biztosan vissza Jézusra. Erre elhatároztam, hogy én úgy próbálom megrajzolni Jézus tanítását, hogy minden ajkára adott szót készpénznek veszek. Így is elég furcsa rajzok születtek meg, mire végére értem a munkámnak.

Mindezt azért mondom csak, hogy én nem demitizálok. Engem nem érdekel az, hogy valami csak mese, mítosz és nem igazolható. Nekem elég az, hogy valaki nem akar hazudni. Elég, mert megtalálom benne a nekem valót. S mi a nekem való? Lássátok: *Heródes király hívtatta a főpapokat és a nép írástudóit... hol kell születnie a Messiásnak.* Ez a szöveg nem így folytatódik: A főpapok és írástudók pedig tudták, hogy mire készül Heródes, s mivel Isten emberei voltak, azt válaszolták a királynak, hogy ezer mérföldre, Dél-Jemenben, egy Vörös-tengeri falucskában, de a falu nevét nem találjuk szent könyveinkben. Nem így folytatódik a szövegünk, hanem úgy, hogy rendelkezésére állnak a királynak, s bizony részesei lesznek így ők is annak, hogy a király megöletett Betlehemben és annak egész környékén minden kétesztendő és ennél fiatalabb fiúgyermeket.

Az érdekek közösek. Izraelben is. Magyarországon is. Ha jön a tatár, a kalocsai érsek, Ugrin, a hadsereg főparancsnoka. Mi következik ebből? Csak az, hogy egy nép, a magyar nép sem, nem veheti fel a kereszténységet. A magyar nép nem keresztelkedhet meg. Nem, mert a magyar népnek királya van, s ha jön a tatár, harcba fog szállni vele, s ha a magyar nép felvette a kereszténységet, akkor a magyar nép aprítani fogja a tatárt. E célra pedig keresztelkedni ugyan lehet, de e célra nem lehet Jézus tanítványává lenni. Keresztelkedni, meg Jézus tanítványának lenni két különböző dolog. Nem szabad összekeverni őket.

A trón és az oltár szövetsége szükségképpen. A pápa siránkozhat, amikor kitör egy-egy háború. De nem üzenheti meg a két fél körében tartózkodó keresztényeknek, a két ország állampolgárainak: *Tudjátok a dolgokat, Jézus Péterrel hüvelyébe dugatta a kardot. Aki szeret, az nem gyilkol.* Ilyesmit nem üzenhet, csak siránkozhat. Ezért mondom, hogy egy nép nem veheti fel a kereszténységet.

Új vallás alapítása nem segít. Hiába szakadtunk el a zsidóságtól, s lettünk keresztények. Ugyanazt csináltuk, amit ők csináltak, csinálnak. Mindig annyi gonoszságot, sátánit, amennyire erőnk volt és van. Egymás ellen is, mások ellen is. A vallásváltás nem segít az emberiség állapotán. Hiába szegezte ki 95 tételét Luther a wittenbergi dóm kapujára, jött a harmincéves háború, s *Európa minden városát porig égették keresztény katonák.* A Bokor hatvan éve alatt akadt olyan is, aki ateistává s egyetemi tanárrá lett, s akadt olyan is, aki tagja lett egy fundamentalista keresztény felekezetnek, amely semmiféle bibliakritikát nem tűr.

Következmény: messze elkerüli valaha volt barátjait. Mivel a katolikus vallásban és kultúrában nevelkedtem, itt maradok, s itt képviselem azt, hogy nem lehet a trónnal szövetségben lenni, mert mi az oltáron az eucharisziát esszük és isszuk, azt a Jézust, aki osztozott és ölelt, nem pedig fosztogatott és ölt. S bízunk abban, hogy ezt lassan-lassan megértjük. S bízunk benne, hogy azért akadnak majd, akik csatlakoznak hozzánk. S bízunk benne, hogy Isten nem hiába teremtette meg a világot. Bízunk benne, hogy egyszer csak az Isten Országja lesz belőle. Amen.

(2003. december 31. - 2004. január 4.)

KOVÁCS LÁSZLÓ

„RÉGI DICSŐSÉGÜNK...” - EMLÉKEZÉS A „BARACSKÁSOK” TÍZ ÉVÉRE - (1979-1989)

A Bokor Nagy Tábor mai napjának témája az erőszak és erőszakmentesség. Nekem az a feladat jutott, hogy bevezető előadásként az elvi alapokról beszéljek. Közben kiderült, hogy a katonai szolgálatot megtagadó testvéreink („Baracskások”) most ünneplik meghurcoltatásuk 30. évfordulóját. Az évfordulóra egyikük (Habos Laci) megkért, hogy a Bokor szemszögéből készítsek egy értékelést a „Baracskás” tíz évről, ami egy kis antológiába kerülne bele. Ilyen értékelésre természetesen nem vállalkoztam, mert ez képtelenség. De eszembe jutott két dolog.

Az egyik, hogy egy régi tartozást lehetne most törleszteni, hogy nyilvánosan és ünnepélyesen név szerint is megemlékezzünk a Bokor hőskorának főszereplőiről, akik nem csak beszéltek, de cselekedtek is. Tehát az erőszakmentes gyakorlatról is van mit mondanunk.

A másik, hogy készült már a „Baracskásokról” egy mindent átfogó elemzés és értékelés, amit *Csapody Tamás* készített „*Elmélet és gyakorlat*” c. közel 100 oldalas tanulmányában, melynek alcíme: „Keresztény katonai szolgálatmegtagadók Magyarországon 1979 és 1989 között, különös tekintettel a Bokor Római Katolikus Bázisközösségre. (1992-1993)”. Ugyancsak ő írt egy megemlékezést a mostani évfordulóra is: „A katonaság megtagadás magyarországi történetének utolsó 30 éve (1979-2009)”.

E két felismerés birtokában úgy döntöttem, hogy a múltból nem csak elvekről, hanem főleg a gyakorlati megvalósulásról beszélek itt és most. „Régi

dicsőségünkről” szólok, mely éppen az ellenkezője annak, amiről Vörösmarty énekelt.

Arra vállalkoztam tehát, hogy Tamás engedélyével, felhasználva az ő tényszerű anyagát, hozzáteszem a magam személyes élményeit és észrevételeit, amelyek talán kicsit tükrözni fogják a Bokor közösségeinek és tagjainak akkori lelkiállapotát. A tanulságokat pedig közösen kell majd levonnunk!

1. A KIO és a Bokor

Mint ismeretes a Jézus ajkára adott evangéliumi mondatokból készült egy öt kötetes elemző mű (közel 1000 oldal), mely arról szól, hogy mi Jézus örömhírének lényege. Ez **Bulányi György: Keressétek az Isten Országát** c. könyve. Az elemzésből egyértelműen kiderült, hogy Jézus a mindenkire, még az ellenségre is kiterjedő szeretetet hirdette és élte. Ha nehezen is, de megemésztettük Jézus új parancsát, és annak azt a mozzanatát, mely az ellenségszeretet és erőszakmentesség kemény követelményét támasztotta velünk szemben.

Ezen *elvi alapok* birtokában a KIO elkészülte után (1968) még öt évnek kellett eltelnie ahhoz, hogy néhány testvérünkben megfogalmazódjon a katonai szolgálat megtagadásának gondolata. Pedig mindenki előtt nyilvánvaló volt, hogy a katona az ellenség ellen harcol, a katona az ellenség megölésére esküszik fel és adott esetben az ellenséget meg is öli. Ezt pedig nem teheti az, akinek törvénye a „Szeressétek ellenségeiteket” jézusi parancs.

Voltak, akik lélekben elszánták magukat a katonaság megtagadására: Egyikük, Molnár Gyuszi a csoportomban volt és nagy izgalmat keltett bejelentése. Akkor az a vélemény alakult ki a közösségekben, hogy a frissen kibontakozó közösségeink nem bírnák viselni a várható nagy politikai vihart és üldözést, ezért türelemre kell inteni az előrejárókat. Magatartásunk nem kis sérülést okozott élenjáró testvéreinknek.

2. Katonáságmegtagadók

2.1. A kezdet

Újabb öt év telt el, amikor 1979 őszén *Dr. Merza József* 47 éves matematikus kapott behívót rövid utószolgálatra, amit megtagadott. Az eset meglepte az egész katonai és bírói apparátust. Három évvel korábban ugyan egy regnumos fiú, Kiszely Károly megtagadta a katonai szolgálatot, de azt egyedi esetnek vélhették. Jóska lépése viszont azt jelezte, hogy itt olyasmi történik, amire még nem volt példa, hogy egy történelmi egyház tagjai kezdik megtagadni a katonai szolgálatot. És teszik ezt a szocialista tömb és a Varsói Szerződés egyik tagállamában. A zavarodottság abból is látható volt, hogy Jóska két hónap fogház után kiengedték, és miután a katonakönyv átvételét is megtagadta, (ami a katonai szolgálat alóli kibúvás

büntetének elkövetése volt, és ami visszaesőként 3-10 év börtönt is jelenthetett volna) csupán 10.000 Ft. pénzbüntetést kapott. Az ügyet az állam szerette volna elaltatni. Ám akkor már késő volt.

Az eset felrázta közösségeinket. Egyrészt aggodalommal töltött el minket, másrészt pedig büszkeséggel. Büszkeséggel, mert ki mertünk állni (értsd: egyikünk ki mert állni!) a jézusi erőszakmentesség mellett. Emlékszem ennek hatására a domonkos templomban (Domi) az esti ifjúsági misén méltattam Jóska lépését. Mise után az egyik egyházközségi képviselő odajött hozzám, hogy a hideg futkosott a hátán, amikor a katonaság megtagadásáról nyíltan beszéltem. Úgy tűnt, hogy a nyilvánosság egyben védelem is. Lékai bíboros áthelyezéssel fenyegetett meg. Végül csak később kerültem a márianosztrai börtön melletti plébániára, az 1981-es hajósi ifjúsági búcsún tett kijelentéseim miatt, miszerint a hierarchia kollaborál az állammal. A büntetés a papi tevékenység gyakorlása alóli fél éves felfüggesztés, a Budapestről való kitiltás és a márianosztrai internálás volt.

Lékai ugyancsak felfüggesztette fél évre Gromon Andrást. Ő a bíborosnak a magyar katonaszenteket dicsőítő prédikációját bírálta. A pártállam az Állami Egyházügyi Hivatalon (AÉH) keresztül Lékait mozgósította a papok megfélemezésére. Itt említem meg Döry Pistát, aki akkortájt éppen Ausztriában járt és belebotlott a Kathpress hírügynökségbe. Elmesélte nekik a Magyarországon történeteket. Ettől kezdve nemzetközi érdeklődés is kísérte a szolgálatmegtagadókat.

2.2. A folytatás

A következő tíz évben (1979-1989) minden évben volt Bokor katonai szolgálatmegtagadó, akik javarészt a **Barackai Fogház és Börtön** lakói voltak. Összesen 31-en, akik közül elítélésükkor 16-an letöltendő „fogház”, 11-en a szigorúbb „börtön” büntetést kapták, a többiek felfüggesztett büntetést vagy megrovást.

1979-ben másodikként *Pintér István* pilisvörösvári, 22 éves nyomdász kapott nyolc hónap börtönt. Őt Gromon Bandin keresztül ismertem meg.

1980-ban *Márton Miklós* budapesti, 19 éves tanuló kapott nyolc hónap felfüggesztett büntetést, amiből letöltött 57 napot.

1981-ben *ifj. Merza József* budapesti, 24 éves műszerész 18 hónap börtönt, és *Besze Imre* budapesti, 21 éves nevelő 30 havi fogházat kapott.

Jócó a Kozma utcai börtöndrótából készített és küldött nekem apján keresztül egy lehelet vékony kis keresztet, amit a közösségi miséken az asztalra raktunk. Imrével kapcsolatban arra emlékszem, hogy Imre bent sem veszítette el vidámságát.

1982-ben *Csizmadia Gábor* budapesti, 23 éves hírlapkézbesítő kapott közel három év, pontosabban 32 havi fogházat, és *Simonyi Béla* székesfehérvári, 25 éves erdőmérnök 14 havi fogházat. Mindketten nem sokkal előtte kötöttek házasságot. Béci szinte az esküvő után kerül börtönbe.

Gábor börtönbevonulásán keresztül éltem át először egészen közlőrl, hogy mit jelentett ilyen döntést meghozni. Hasonlókat élhettek át a többi megtagadók és barátai. Gábor Hegyi Zsóka csoportjába tartozott, aki pedig a mi közösségünk tagja volt. Akkoriban Márianosztráról Budapestre szökve Gáboréknál tartottam a közösségi miséket. Emlékszem a hideg balatoni nyaralóra, ahol Gábor döntött, azután az utolsó csoporttalálkozóra, amikor egy asztalon lévő narancsot szeleteltem fel és a héját eltettük, hogy mindaddig örizzük, amíg Gábor ki nem szabadul. Virágnyelven leveleztünk, és mert egyszer engem jelölt meg látogatójának, így belülről is láthattam Baracsát. Sosem felejttem, ahogy Gábor és Béci egymás mellett ültek a keskeny börtön asztal túloldalán, és ragyogott az arcuk. A sárisápi Szent Imre templombúcsún szentté is avattam őket, és javasoltam, hogy Szent Imre herceg, a fehéroroszok hadvezére helyébe inkább őket tegyük oltárra. A mise után a plébániai képviselőtestület tagjainak haragjától csak a plébános, a regnumos Rédei József mentett meg.

2.3. A tagadás fokozódik

A Közös Dolgaink (KD) adataiból kitűnik, hogy ekkorra már konszenzus, teljesen egyetértő vélemény alakul ki a Bokorban, a közösségvezetők körében a katonai szolgálat megtagadásával kapcsolatban. Ettől kezdve évente négyen is bevonultak Baracsára.

1983-ban *Simonyi Gyula* székesfehérvári, 30 éves számítástechnikus megy börtönbe, aki 10 havi fogházat, *Magyar János* székesfehérvári, 22 éves templomgondnok, aki 34 havi fogházat, *Mohos László* budapesti, 25 éves energetikus, aki 34 hónap fogházat és *Habos László* érdi, 20 éves gépszerelő, aki 31 havi fogházbüntetést kapott.

Székesfehérvár főanimátora *Gyusza* volt. Nem csoda, ha a két Simonyi első között ment Baracsára, Magyar Janival együtt. Gyusza börtönlevelezése feleségével Ágival igazán példaértékű. Egyébként 17-en, akik később beszámoltak levelezésükről átlagosan 384 levelet írtak és 396 levelet kaptak.

Mohos Laci nevét a márianosztrai postán hallottam először. A postáskisasszony gyanúsán méregetett az ablak mögöl, majd megkérdezte, hogy én vagyok-e az a Kovács Laci? Mondtam, hogy így hívnak. Elárulta, hogy az ő udvarlója, Mohos Laci is ismeri a Bokrot. Csibi attól kezdve külön kezelte a postámat. Laci sok borsot tört az Intézet vezetőinek orra alá tiltakozásaival, melyeket különböző fórumokon is tárgyaltak (Bp.

Katonai Ügyészség, BV Országos Parancsnokság). Licit gyakran fenyegették meg. Itt mondom el, hogy összesen 12 fő 17 alkalommal 164 napot töltött fogdán. Fizikailag egyetlen embert bántalmaztak a smasszerok „csak úgy”, és egy alkalommal ugyanőt a rabtársak. A börtön vezetői és elítéltejei is úgy nyilatkoztak a mieinkről, hogy „ja, ezek a katolikusok, akikkel mindig baj van!”, szemben a Jehova Tanúival, akiknek „viselkedése kifogástalan volt”. Ennek az a magyarázata, hogy a bentiek és kintiek is szüntelen híreket juttattak el a hazai és külföldi szervezeteknek, amiket a Szabad Európa rádió és más külföldi hírközlőszervek is leközltek.

Habos Laci Király Ignác szárnyai alól repült Baracsára. Szülei nem igazán örültek ennek, mint ahogy a többi megtagadó esetében sem. A legtöbb esetben a szülői féltés vagy fenyegetés volt a legnagyobb visszahúzó erő. Sokan ezért nem lettek katonaságmegtagadók.

1984-ben szintén négyen tagadták meg a katonai szolgálatot: *Újvári József* Halásztelekről, 21 éves autószerelő 33 havi fogház, *Tanos Gábor* Székesfehérvárról, 21 éves nevelő 14 havi fogház, *Sever József* Sopronból, 28 éves faipari mérnök 14 havi fogház, *Dombi János* Bányáról, 23 éves mozdonyvezető, aki 36 havi (kerek 3 év!) fogházbüntetést kapott.

Fehérvár ismét szerepel a listán, de új „fertőző gócba” is fény derül: Halásztelek és Bánya Dombi Feri hatóköre volt. Sopron pedig Béci működéséről árulkodott.

1985-ben szintén négyen álltak bíróság elé: *Dombi Tibor* Budapest, 21 éves pedagógus kapott 1 év felfüggesztettet, *Uzsák Géza* Székesfehérvár, 23 éves műszerész kapott 32 havi fogházat, *Orbán Péter* Budapest, 26 éves logopédus 34 havi börtönt és *Hegyi György* Budapest, 20 éves tanuló 34 havi börtönt kapott.

Orbán Petyát Lévai Zsuzsin keresztül ismertem meg. Ismereteim szerint Petya és Jocó Kozma utcai börtönbüntetése volt a legkeményebb. Itt említem meg, hogy a katonasággal kapcsolatos megtagadók között nemcsak férfiak voltak, hanem nők is, akik közül az egyik Zsuzsi volt. Orvostanhallgatóként megtagadta a honvédelmi oktatást, amiből nagy ribillió támadt az egyetemen. De róluk még külön szölok.

Hegyi Gyuri sorsa ismét közlőrl érintett. A Domiba járt az egész család. Zsóka pedagógus volt és munkahelyén is konfliktusa volt elvei és radikális nézetei miatt. Újságírók is megkeresték, de a beszélgetés után olyan cikk készült, amit a cenzúra nem engedélyezett. Gyuri fia lépése kettős motívumból fakadt. Egyrészt a Bokorban tanult erőszakmentességből, másrészt társadalmi tiltakozásból. A katonaság kirobbanása után Zsóka testvére, Dr. Légrádi Péter orvos, aki a politikai

ellenzékkel volt kapcsolatban, Zsókaék lakásán próbált összehozni minket, mint „egyházi ellenéket” Konrádékkal. Konrád is az erőszakmentesség híve volt, bár a találkozó azzal a végszóval zárult, hogy mi nem vállalunk közösséget semmilyen politikai alakulattal. Különben is, ha egy politikai ellenzék hatalomra kerül, akkor eleve szöges ellentétbe kerülünk egymással. Erre akkor az volt a válasz, hogy ők mindig ellenzékben lesznek. Gyuri tehát két oldalról is motivált volt. Börtönbe kerülése után a rendőrség éjszakai házkutatást tartott náluk, és a Zsókaéknál „biztonságba” helyezett több köteg iratot és beszédemet is lefoglalták. Zsóka rákban halt meg borzalmas szenvedések után. Gyurit nagy nehezen kiengedték a temetésre. Zsóka végakarata szerint temetése szinte Bokor ünnep lett, amely tiltakozás volt az erőszak minden formája ellen.

1986-ban ismét négyen tagadták meg a katonaságot: *Csontos Barna* Budapest, 21 éves építéstechnikus, aki 31 havi fogházat, *Péller József* Sopron, 18 éves műtős, aki 36 havi börtönt (letöltött 27 hónap), *Szalai Imre* Sopron, 27 éves erdőmérnök, akit 10 havi börtönt, és *Deli Gyula* Budapest, 23 éves munkanélküli, aki 1 év felfüggesztett büntetést kapott.

Barna, Kiss Gábor és Kosztolányi Klári csoportjába tartozott. Döntése meglepett és elszántsága mélyen megindított minket. Barnát Kiss Gáborék látogatták. Deli Gyuszinak is nagyon drukkoltunk.

Péller Józsi kerek 3 év börtönbüntetést kapott. Itt jegyzem meg, hogy a statisztika szerint a bebörtönzötteket összesen 600 alkalommal látogatták fogva tartásuk ideje alatt (Egy főt átlagosan 32-szer). Leggyakrabban a szülők, a feleségek, majd a bokrbeli testvérek. Három esetben a lelki vezető.

1987-ben két megtagadó: *Locsmáncsi Zolt* Sopron, 21 éves adminisztrátor 24 havi börtönt kapott (letöltött 20 hó) és *Bene Béla* Pécel, 33 éves, akit a hatóság nem jelentett föl.

Az újabb soproni, Zolt mellett, Pécel is beindul a szelíd Halász Bandi bácsi halászföldjén. Bene Béla felmentése talán már 1989 előszele lehetett.

2.4. A fínis

1988-ban öten tagadták meg a katonaságot: *Almási László* Pécel, 24 éves elektronikus, felfüggesztve, *Finta Gábor* Pécel, 39 éves raktáros 6 hónap felfüggesztett, *Fehér Tamás* Csabdi, 23 éves bedolgozó, aki megrovást kapott, *Reich Ferenc* Székesfehérvár, 22 éves üzemi technikus, aki 22 havi felfüggesztett és *Lukács István* Sopron, 20 éves sofőr, aki 30 havi börtönt kapott (letöltött 15 hónap).

Két péceli, egy fehérvári, egy csabdi testvérünk felfüggesztett ill. megrovás ítélete mellett meglepő volt, hogy Lukács Pistát 30 hónap börtönre ítélték. Talán ez volt a büntetés végrehajtóknak az utolsó lehetőség az ütésre. Itt szeretnék megemlékezni Efiről (Reich

Ferenc), aki később repülőszerecsétlenség áldozata lett.

1989 júniusában utolsó megtagadóként *Kollár Lajos* Szigetszentmiklós, 19 éves épületszobrász 1 év felfüggesztett kapott.

3. A végkifejlet

A rendszerváltáskor 1989. március 1-ig elengedték az összes, mintegy 150 katonai szolgálatmegtagadót Baracsáról, így a mieinket is. A rájuk jogerősen kiszabott szabadságvesztések időtartama összesen 637 hónap volt, vagyis 53,1 év. Ami 31 fővel számolva átlagosan 20 hónap (1,7 év). Ha a 26 börtönviseltet nézzük 26,2 hónap (2,2 év).

Mi történt aztán?

1989 júliusában a parlament a honvédelmi törvény módosításával lehetővé tette, hogy a katonai szolgálat helyett **polgári szolgálatot** lehessen választani. Nagy megdöbbenésünkre a polgári szolgálat lehetőségét elsőként Paskai László bíboros vetette fel nyilvánosan. Az a Paskai, aki három évvel előbb a püspöki karával együtt országos körlevélben marasztalta el a katonai szolgálatot megtagadókat. Az a Paskai, aki annak idején durván visszautasította, pl. Hegyi Zsókanak a fia érdekében írt kérelmét, hogy tiltakozzon a Bíboros is a katonaság megtagadók elítélése miatt. A II. Vatikáni zsinat ugyanis már 1965-ben elismerte a lelkiismereti okokból történő katonai szolgálat megtagadását, noha elismerően szólt a hazáját védő katonákról is. Lékai és Paskai az utóbbit erősítette, s ezzel együtt Magyarországon a pártállamot. A továbbiakban a Bokor fiataljai többnyire a polgári szolgálatot választották. **Totális megtagadásra**, hogy a katonai szolgálatot kiváltó polgári szolgálatot is megtagadja valaki, nem került sor.

A Bokor részt vett a két HEL-ben: a **Halálbüntetést Ellenzők Ligájában** és a **Hadkötelezettséget Ellenzők Ligájában**. Mindkettő sikerrel járt. Ma nincs halálbüntetés (1993), majd az új honvédelmi törvény megszületésével (2004) nincs általános hadkötelezettség sem Magyarországon. (De nincs semmi biztosíték arra, hogy a jövőben mindkettő vissza ne térjen!).

4. Egy számvetés

Csapody Tamás tanulmányában számvetést tesz a Bokor közösség erőszakmentességet valló elsődleges és másodlagos szembenállóiról.

Az **elsődleges szembenállók** közül „kemény” szembenállóknak nevezi a katonai szolgálatmegtagadókat (31 fő), de a katonakönyv visszaküldését ill. át nem vevését vállalókat is. Ide tartoznak még azok is, akik a nyilvántartásba vétellel, a hatóság előtti megjelenéssel, a honvédelmi oktatással kapcsolatban léptek fel az erőszak ellen (kb. 55 férfi,

kb. 70 nő). A „puha” szembenállók közé a honvédelmi hozzájárulást fizetni nem akarókat (5 fő) és a „majdnem” megtagadókat (33 fő) sorolja. Az utóbbiak azok akik, a katonai szolgálatot elutasító szándékukat akkor jelezték, amikor - még vagy már - bevonulásukra nem kerülhetett sor (9-ek csoportja és 24 katolikus pap). A kemény és puha megtagadók száma így együtt 193.

Másodlagos szembenállóknak nevezi azokat, akik az állami és egyházi hatóságoknál személyesen, levélben, vagy aláírásokkal tiltakoztak. Őket is hozzáadva a fentiekhez 340 fő az aktív ellenállók létszáma.

5. Tanulságok

Meg kell állapítanunk, hogy ez a 340 fő a feltételezett 1500 fős Bokor összlétszámhoz viszonyítva alacsonynak tűnik. Főleg akkor, ha meggondoljuk, hogy a „lehetséges” katonai szolgálatmegtagadók közel 90 % - a inkább a katonai szolgálatot választotta!

Mielőtt az okokat keresnénk, szögezzük le, hogy így még inkább kell értékelnünk azokat, akik mégiscsak „megtették, amit megkövetel a haza”. A haza és az egész emberiség java!

A kívülálló szemével ez a 340 aktív ellenálló és 31 börtönt választó valóban kevésnek tűnhet, főleg, ha a nazarénusokkal, vagy a Jehova tanúival veti valaki össze. Nekik azonban évszázados múltjuk és kötelező hitelveik miatt magától értetődő a katonaság megtagadása. A Bokor hatvanas-hetvenes években éledt újjá és kezdett kibontakozni, és egy ilyen radikális lépés, főleg a diktatúra idején nem kis teljesítmény. Ezen kívül a Bokor főhangsúlytevése a szabadság és az egyéni döntés tiszteletben tartása.

Tény az is, hogy észlelhető volt közösségeinkben bizonyos zavarodottság, ami a börtönbe vonulókkal, de főleg a szabadultakkal szemben tapasztalható volt. Nem tanultuk meg, hogyan kezeljük a helyzetet, nehezen tudtuk beleélni magunkat lelkiállapotukba. Az ún. „utógondozás” főleg a hozzátartozókra és részben csoportjukra maradt. Tény, hogy nem kaptak vagy nem is kértek szerepet a nagy közösség életében. Pedig a nagy nyilvánosság előtt ők voltak a Bokor hőskorának a főszereplői.

6. Jelentőségük

A katonai szolgálatot megtagadó testvéreink lépésének jelentősége a **Bokor** szempontjából az volt, hogy a Bokrot és legdrágább eszményeink egyikét, a jézusi erőszakmentességet ők ismertették meg és helyezték reflektorfénybe ország világ előtt. Ezzel azt is nyilvánvalóvá tették mindenki számára, hogy a Bokorhoz tartozás súlyos következményekkel járhat. Személyes döntésük hatást gyakorolt a kis és nagy közösségre, de az egyházra és társadalomra is.

Egyházi szempontból meg kell állapítanunk, hogy a kereszténység első három százada után, ahol még a

„keresztény katona” önellentmondás volt, most újra előtérbe került a katonai szolgálat megtagadásának kérdése. Ebben részük van a katolikus katonaságmegtagadóknak is, akik joggal hivatkozhattak a II. Vatikáni zsinat okmányának arra a passzusára, mely elfogadja a katonai szolgálat megtagadásának létjogosultságát. A mai, hivatalosnak tekinthető álláspont az, hogy az egyház a katonai szolgálat teljesítése mellett elfogadhatónak tartja a katonai szolgálat katolikus meggyőződés alapján történő elutasítását is. Ennek ellenére a világegyház, és a magyar egyház képviselői alapvetően ma is a katonaság oldalán állnak. A Bokor katonaságmegtagadóit máig nem rehabilitálta, és az elítélő nyilatkozatát nem vonta vissza a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia.

Az egyházi szempont után fontos tanulság, hogy a Bokor katonaságmegtagadói a magyar **társadalomban** megvalósították a KIO alapján a jézusi **apolitikus** magatartást. Hűek voltak a jézusi szeretettörvényhez. Elvetették az erőszakot, nem lázadtak fel, nem indítottak forradalmat, nem gyűlöltek ellenségeiket, nem akarták erőszakkal megdönteni a rendszert, magyarán nem „jogrendváltást” akartak, hanem erkölcsi változást: „szeretetrendet”, Isten Országát! Tény, hogy a későbbiekben elmozdulás történt **antipolitikusi** irányba, amennyiben a Bokor tagjai tiltakozó álláspontra helyezkedtek a hatalommal szemben. Ezzel a Bokor felvállalt egy levelezésen, javaslatokon, médián és demonstrációkon keresztül közvéleményt befolyásolni akaró tevékenységet. Ez azonban még a jézusi normán belüli magatartás volt. Sajnos ezt a későbbiekről nem lehet elmondani. Baracska legfőbb üzenete számunkra az, hogy a Bokor nem adhatja fel eredeti eszményét, a pártok felettlenségét és pártfüggettlenségét. Nem tévedhet a **politika**, sőt a **pártpolitika** területére. Nem csatlakozhat olyan csoportokhoz, melyek alapvetően tagadják a jézusi erőszakmentességet és egyértelműen az erőszak, a kirekesztés és gyűlölet képviselői. Nem lehetünk megtagadói múltunknak!

--- Ezért is kell emlékeznünk a „**régi dicsőségre**” és azokra, akik felragyogtatták előttünk és az egész világ előtt a tiszta jézusi eszményt. Meg kell erősödnünk abban a hitünkben, hogy jobb világ csak jobb emberekből lesz. Csak az erőszakot elvető szeretet emberei lehetnek építői a jobb világnak. Azt kell folytatnunk, nekik is, nekünk is, amit 30 évvel ezelőtt elkezdtek. Hálásak lehetünk nekik. És ha nem is vonunk glóriát a fejük fölé, de ez a 30. évforduló legyen alkalom arra, hogy a múltban és jelenben is a fegyverek „rég dicsőségét” éneklők helyett, éltsük azokat, akik „új éneket” kezdtek korunkban: a fegyvertelen, az erőszakot megtagadó Szeretet dalát! Éljenek!!!

Szeretnék

Szeretnék lenni – csak én.
Menni, vagy leülni.
Magamat egy kicsit
Titokban szeretni.

Most olyan vagyok
Mint a befogott állat.
Töröm magamat.
Verem a rácsnak
Lelkemet, gyilkoló
Vasának.

***

Rács

Rács a nézés.
Rács a semmi.
Hítetlenül rácsnak lenni
Magamat én nem fogom
Senki elé
Rácsnak tenni!

***

Mondd ki

Mondd ki! Ne száradjon beléd!
A döglött szó halálos mérég!
Mondd ki! Ha kinevetnek is érte!
Ne szégyenkezz, érd fel magad!

***

Leguggoltam

Leguggoltam a homokba.
Szétnyitottam
A szél elhordta a port kezemből.
Újból leguggoltam.
Belemarkoltam a homokba
Erősen fogtam!
Kezem izzadsága átjárta a szemcsés anyagot.
Szétnyitottam.
A szél már nem hordta el
Összetapadt.

***

Az emberek

Az emberek mennek
Szakadt plakátok közt
Időfalban kelnek.
Kik eddig akartak
Tán ezután is fognak
Nemet mutatni
Ennek a pokolnak.

(Újvári József börtönverseiből)

BAGI BARNABÁS

**NAGYSZÜLEIM MESÉLTÉK -
CSALÁDI TÖRTÉNET A KOMMUNISTA
KORSZAKBÓL
(DOLGOZAT)**

*„A kereszténység lényegét egy szóval is jellemezhetném:
szeretet.”
(Bulányi György)*

Amikor a nagymamám kirándulni vitt Budapestre és környékére, gyakran hallottam tőle: „Ide sokat jártunk gyerekkoromban, Gyuri bácsi hozott el.” Amikor angolul kezdtem tanulni, nagyit azt mondta: „Engem Gyuri bácsi tanított angolra, miközben bérmálkozásra is készített.” Amikor a középiskolát kezdtem, nagymama nagyon örült és ezt mondta: „Gyuri bácsi is piarista volt, ott jó helyen leszel.”

A legfurcsább az volt, amikor egyszer sorban álltunk a hullámvasútnál és mama ott is azt mondta: „Ide is Gyuri bácsi hozott el, de ide csak egyszer, mert rosszul lett a hullámvasúton.” Mikor ennek a dolgozatnak a megírásához hozzáláttam, megkértem mamát, hogy meséljen a kommunizmusról. Így kezdte: „Gyuri bácsi...”

Gyuri bácsi mama apai nagybátyja volt. Teljes neve: Bulányi György. Piarista pap, magyar-német szakos tanár volt. 1919-ben született Budapesten. Mire az én dédnagymamám és dédnagypapám összeházasodtak és a nagymamám megszületett, ő már felszentelt pap volt. Dédnagymamám, aki idén tavasszal hunyt el, 95 éves korában mesélte, hogy katolikus fiatalokat fogott össze kisebb csoportokba, úgy tanította őket. Prédikált templomban is, de főként az egyetemisták tanítása érdekelte.

A nagymamám még nagyon kicsi volt, amikor Gyuri bácsi a papi tevékenységéért börtönbe került. Ez volt az első bebörtönzése. A kommunista rendszernek nem Gyuri bácsi volt az egyetlen áldozata családjamban. Dédnagymamám apukája, nagymama anyai nagypapája, Alexander Pekni, a kommunisták üldözése miatt menekült Magyarországra az I. világháború utolsó évében, mert Szovjet-Oroszországban földbirtokosként nem lehetett maradása. Az ő elmondásai és az akkori események kapcsán tudták, hogy aki a kommunisták kezébe kerül, azért egyet lehet tenni, imádkozni. Így, amikor Gyuri bácsi börtönbe került, családtagjai, tanítványai és paptársai mind imádkoztak.

Gyuri bácsi első bebörtönzése hosszan tartott. Mama mesélte, hogy ő már elkezdte az általános iskolát, amikor egyszer valaki kopogott a Haris közeli lakásuk ajtaján és amikor ajtót nyitott egy nagyon sovány bácsi állt az ajtóban, akit azelőtt soha nem látott.

Apukája örömeiben felkiáltott: „Gyurka bátyám!” Ettől kezdve lett Gyuri bácsi az ő élete részévé.

Gyuri bácsi sokszor aludt náluk. Dédnagymama a kedvére főzött. A furcsa az volt, hogy nem nagyon ment el otthonról, de ha elment, hetekig nem jött vissza. Később tudatosult mamában és a hűgában, ez azért volt, mert többen, mindig máshol bújtatták. Egyszer még dédnagymamát is elvitték az AVO-sok miatta. Gyuri bácsi akkor nem volt náluk. Csengettek, és két férfi őt kereste. Dédmama volt otthon mamával és a hűgával. Mondta, hogy nem tudja, hol van. Erre két férfi közölte, hogy el kell vinniük dédmamát. Dédi elköszönt a gyerekektől, betett egy könyvet a táskájába és elment a két férfival. Egy nagy ház alagsorában, egy olyan helyiségbe kellett leülnie, ahol egy asztal és egy szék volt. Dédi tudta az apukájától, hogy nem szabad félnie ilyenkor, mert a félelem a legrosszabb, ezért ő elővette a könyvet, amit vitt és elkezdett olvasni. Órákig olvasott. Egyszer egy tiszt berontott és elkezdett vele üvölni, hogy miért nem fél. Azonnal megöli és nem látja a gyerekeit, hogyha nem fél. Dédi nem szólt semmit, csak nézett a férfira. Akkor felkísérték az alagsorból és elengedték.

Ettől az esettől kezdve nagyon óvatossá kellett lenni, mert dédiék tudták, hogy figyelik őket. Ez teljesen egyértelmű volt, hiszen rendszeresek voltak a „hivatalos látogatások”, amikor két-három férfi ment hozzánk és kérdezgette dédiéket, hogy hogyan élnek, kik tartoznak a családba, kikkel és mikor találkoztak. Amikor ezek a férfiak jöttek, dédi azt mondta mamának: „Menj az utcára játszani! Ha látod Gyurkát, mondd meg, most ne jöjjön, majd később!”

Aztán Gyuri bácsi egyszer nem jött többet. Mama mesélte, hogy akkor nem mondták meg, hogy miért. Dédi és a sógornője viszont sokat utaztak. Véres ruhákat áztattak a fürdőszobában, majd mostak vasaltak, és csomagokkal újra utaztak. A családból a gyerekeknek nem mondtak semmit, erről nem szabadott beszélni. Ma már tudják, hogy Dédi és Kamilla néni, Gyuri bácsi legidősebb nővére a börtönbe mentek Gyuri bácsi után.

Évek múltán megint jött Gyuri bácsi. Akkor kezdte el a család fiataljait bérnyálkozásra készíteni és angolul tanítani. Többé nem ment el olyan hosszú időre.

Mama arra emlékszik, hogy amikor a hűgával mentek hozzá nyelv és hittan órákra, mindig fordított vagy gépelt. A legépelt papírjait mamáék Kamilla nénié, Gyuri bácsi nővérének vitték el. Ma már természetesen azt is tudják, hogy Gyuri bácsinak a legidősebb nővére, aki védőnőként és ápolónőként dolgozott, volt testvérének az egyik legfőbb segítője abban, hogy a Gyuri bácsi írásait több példányban újra gépelje, és elvigye a Bokor kör tagjaihoz, akik olvasták ezeket, majd ők is legépelték, hogy tovább terjesszék.

Gyuri bácsi ekkortól már el tudott menni a családi karácsonyokra, ünnepekre, bár a testvéreivel nem mutatkozott nyilvános helyen. Évtizedek teltek el így. 1997-ben nagy öröm érte a családot. Gyuri bácsi arany miséjén vettek részt mindannyian. Mindenki úgy érezte a családból, hogy ennek a megélése, és megtörténte elégtétel volt azért a rengeteg szenvedésért, amin keresztül kellett menni. Nem csak Gyuri bácsinak volt elégtétel, hanem a család többi tagjának is. Hiszen ahhoz, hogy a legnehezebb évtizedeket kibírják, nagy összefogás, bátorság és sok lemondás kellett. Nem egyszer kellett hátrányt szenvedni és az összetört álmokat, melyek nem teljesülhettek, elengedni.

Amikor a dédnagymamánál játszottam, mindig megmutatott a falon egy kerámiát, amit Gyuri bácsitól kapott. Gyuri bácsi mindenkinek, aki őt bújtatta adott egy ilyen kerámiát, hogy emlékezzenek.

Gyuri bácsi 2010-ben hunyt el. Még én is találkoztam vele, amikor nagyszüleim elhozták Gyöngyösre magukhoz. Az alábbi fénykép az utolsó találkozáson készült. A fényképen Gyuri bácsi és nagymamám húga, Bulányi Katalin láthatók.

Bár nekem nagyon kevés a személyes emlékem Gyuri bácsiról, remélem, hogy az emléket méltóképpen meg tudom majd őrizni én is.

Bagi Barnabás 9.a (16 éves)

Piarista Szakközépiskola, Szakgimnázium és Kollégium

Göd, Jávorka Sándor u. 18.

Témavezető tanár neve: Magyar Zsolt

GROMON ANDRÁS

A MIATYÁNK

Abba

A Miatyánkról tíz előadás-sorozatot is lehetne tartani, és azzal sem merítenénk ki: Jézus egész tanítása, élete, személyisége, műve, sorsa sűrűsödik benne; benne van, hogyan gondolkodik Jézus Istenről, az emberről, arról, hogy viselkedik Isten és miképp kell viselkednie az embernek, hogyan gondolkodik Isten és ember kapcsolatáról; olyan mint egy kicsi mag, amelyben benne rejlik egy hatalmas fa. Ha egyszer valóban megértenénk, sosem mernénk többé eldarálni, s talán egy pillanatra az a bátorságunk is meginogna, hogy egyáltalán elmondjuk. – Amit a Miatyánk egészéről mondtam az imént, az érvényes az első szavára is: „Atyánk!” Megszólítással kezdődik a Miatyánk: „Atyánk”, „Atya”. Ez voltaképpen nem név (Isten valójában megnevezhetetlen...), hanem azt mondja el: kicsoda Isten, hogyan viszonyul hozzánk, hogyan viszonyulhatunk Hozzá. Mennyi téves és torz elképzelést zár ki ez a megszólítás! Magában foglalja, hogy Isten nem „Nyugdíjas Teremtő” (aki megalkotta, aztán magára hagyta a világot), nem „Fölséges Úr” (aki előtt meg kellene hunyáskodnunk, szolgálai csúszva-mászva), nem „Elképesztő Varázsló” (aki az ember kényét-kedvét kiszolgálja), nem „Legyőzhetetlen Hadvezér” (aki megvéd az ellenségeinktől és kiirtja őket), nem „Zord Rendőr” (aki folyton az ember sarkában jár), nem „Szigorú Bíró” (aki jegyzéket vezet jó és rossz tetteinkről, s aztán az emberi igazságosság szerint jutalmaz vagy büntet), de nem is „Elvont Eszme” (a világ törvényeinek összessége, akihez nem lehet emberi szót szólni). Nem. Hanem Atya, Atyánk. Ez a fordítás régies, hideg, távolságtartó, semmit sem ad vissza az arám eredetiből: ABBA; pontosabb lenne az „édesapa”, „kedves apa”, de ez sem az igazi; az Abba a családi nyelv kifejezése volt, az éppen csak beszélni tanuló gyerekek szólították így apjukat; azok, akik még csak egy-két szótagot tudnak kimondani; az „apa” héberül–arámul „ab”, az anya pedig „im”, s ebből lesz a beszélni kezdő gyerekek ajkán „ab-ba” és „im-ma”, magyarul: „pa-pa”, „ma-ma”. Jézus tehát úgy beszél Istennel, mint egy egészen kicsi gyerek az apjával–anyjával; ami nem azt jelenti, hogy gügyögve, hanem hogy olyan egyszerűen, olyan bensőségesen, olyan belső bizottsággal. És minket is erre biztat („Ti így imádkoztatok...”).

Az „ABBA” megszólítás Isten legfontosabb tulajdonságát árulja el; szó szerint: Isten olyan

hozzánk, emberekhez, mint egy igazi édesapa a kicsi gyerekéhez; értelme szerint: Isten olyan hozzánk, emberekhez, mint egy igazi édesanya a kicsi gyerekéhez; az Atya legfontosabb tulajdonsága ugyanis, hogy anyai (Lk 6,36: oiktirmon)! Mit jelent ez?

Amikor egy asszonyból anya lesz, hirtelen megváltozik a gondolkodásmódja és viselkedése. Eddig két csoportba osztotta az embereket: hasznosak (barátok) – ártalmasak (ellenségek), s ha másokért tett valamit, azért ellenszolgáltatást várt; mindez józan és igazságos dolognak tűnt számára. Most elkezd egy csöppnyi emberkéért (igaz, csak érte), aki eddig már sok fájdalmat okozott neki, és akiből még mindig nincs haszna, elkezd terheket és nélkülözéseket magára venni, teljesen ingyen, ami azt is jelenti, hogy fizetség nélkül, és azt is, hogy kockázattal, hiszen fáradozása talán hiábavaló lesz. Hát mitől hirtelen ezek a butaságok? Csak azért, mert ez a csöppnyi emberke az ő gyereke.

Az „ABBA” azt jelenti, hogy Isten ilyen anyaián viselkedik az emberrel, minden emberrel, mert mindenkit a gyermekének tekint; nemcsak a jókat, hanem a rosszakat is, nemcsak az okosokat, hanem a butákat is, nemcsak a művelteket, hanem a műveletleneket is, nemcsak a szépeket, hanem a csúnyákat is, nemcsak az egészségeseket, hanem a betegeket is, nemcsak a fehér bőrűeket, hanem színes bőrűeket is, nemcsak a hívőket, hanem a hitetleneket is... Teljesen ingyen szeret, és nincs más célja–vágya, mint hogy boldoggá tegye az embereket. Elvontabban: Isten feltétel nélkül – mindenkit szeret. Jézus erről számtalanszor és számtalan módon beszélt, és életpéldájával tanúskodott. Elmondta és élénk élte, hogy Isten tudja, mire van szükségünk, mielőtt kérnénk; hogy jobban gondoskodik rólunk, mint a mezei virágokról és az égi madarokról (nem az Ő hibája, ha hiányt szenvedünk); hogy minden szál hajunkat számon tartja (nem az Ő hibája, ha bántás ér minket); azt akarja, hogy az éhezők jóllakjanak, a szegények ruhához, lakáshoz jussanak, a betegek meggyógyuljanak, a rabok kiszabaduljanak (a börtönből, a hagyományok és a szenvedélyek fogságából), az üldözöttek biztonságba kerüljenek, a sírók nevéssenek, a magányosak társra találjanak, a tévelygők megtalálják az utat, a bűnösök megtérjenek...; felkelti a napot jókra és gonoszokra, esőt ad igazaknak és bűnösöknek; egyetlen kérő szóra minden „tartozásunkat” (vétünköt) elengedi, folytonosan várja haza a tékozló fiút, s ha megjön, örömlakomát rendez; olyan Ő, mint az irgalmas szamaritanus: bekötözi vérző ellenségét; tékozlóan szórja a jóságát (Mt 20,1-16); örök életet, örök boldogságot akar adni: legyőzi végül a szenvedést, a halált – feltámaszt.

Ha egyszer Isten ilyen hozzánk (kivétel nélkül mindenkihez), akkor milyenek kellene lennünk nekünk Hozzá? Milyenek kellene lennünk egymáshoz?

Szenteltessék meg a Te neved!

A Miatyánkban Jézus egész tanítása, élete, személyisége sűrűsödik össze; ugyanígy az ABBA megszólításban is; Abba, ez annyit jelent: Isten feltétel nélkül, mindenkit szeret – mint egy igazi édesanya (tehát nem majomszeretettel, nem kényeztetéssel, hanem segítón, szolgálón, önfeláldozóan); ez a Miatyánk „kulcsa”, ezért mindvégig szem előtt kell tartanunk, minden egyes kérés elé oda kell gondolnunk ezt a megszólítást, hogy megérthessük, jól érthessük azt a kérést.

„Abba, szenteltessék meg a Te neved!” Látszólag ez az első kérés a többi között, valójában nem szabad besorolni azok közé, mert ez nem egy a többi közül, hanem „megnyitó szerepe” van, az összes többit megelőzi és meghatározza, az egész Miatyánknak és minden egyes kérésnek ez a „lelke”. – Másrészt tulajdonképpen nem is kérés ez, hanem kívánság, óhaj, vágyakozás: „Bárcsak megszenteltetnék a Te neved, szent lenne a Te neved!”, sőt még pontosabban: rendkívül intenzív vágyakozást fejez ki (a görögben aoristos imperativus): „Feltétlenül kell, hogy megszenteltessék, hogy szent legyen a Te neved!” – Azt kell még előre bocsátanunk, hogy a név a zsidó gondolkodásban és nyelvben magát az illető személyt jelenti (és nem egyszerűen csupán a nevét). Tehát „Isten neve” annyi, mint „Isten”, s a „Szenteltessék meg a Te neved!” annyi, mint „Szenteltessék meg Te...!”

Mit jelent mármost ez a „megszentelni”? A héberben két, rokon értelmű kifejezés van rá: az egyik a „megdicsőíteni”, ami azt jelenti: valakit teljesen elismerni, valakinek a teljes, a legnagyobb tiszteletet megadni („belül” is = gondolatban, lélekben, „kifelé” is = szóval és viselkedéssel), valakinek a tiszteletét előmozdítani, terjeszteni; a másik a „nagyra tenni”, ami itt azt jelenti: engedni, hogy Isten a maga egész nagyságában érvényre jusson, komolyan venni Őt, figyelembe venni Őt, mindenekelőtt engedni, hogy áthasson minket, előmozdítani, hogy áthasson mindenkit. – Az ismert szentírási mondattal így is kifejezhetnénk a „megszentelni” értelmét: „Szeretni Istent teljes szívünkkel, teljes lelkünkkel, egész értelmünkkel és minden erőnkkel!”

Ez tehát Jézusnak a legfőbb vágya, kívánsága: bárcsak mindenki előtt nyilvánvaló lenne, hogy Isten szent, bárcsak mindenki megadná Neki az Őt megillető tiszteletet, elismerést, bárcsak mindenki komolyan venné Őt, Őt venné a legkomolyabban, bárcsak mindenki engedné, hogy Isten egészen

átjárja, áthassa őt, bárcsak mindenki elő akarná mozdítani Isten elismerését és tiszteletét. Sőt! „Feltétlenül kell, hogy így legyen!” Miért? Mert hiszen Isten, az Abba olyan nagyszerű, olyan csodálatos! Ezt mindenkinek át kellene élnie, el kellene ismernie, örülnie kellene ennek! – Akit úgy elbűvölt Isten (az anyai szerető édesapa), mint Jézust, az nem is tud másképp imádkozni. Jézus „bolondulásig szerelmes volt” az Atyába; ez és csak ez magyarázza ezt a vágyát: „Szenteltessék meg a Te neved”; ez magyarázza az egész Miatyánkot; ez magyarázza egész életét, ez magyarázza egész tanítását, ez magyarázza kemény, sokszor megdöbbentő, rettenetes erkölcsi követelményeit! Itt Jézus lelkének legmélyébe pillanthatunk be: Isten, Isten irántunk való szeretete, Isten szeretetének megismertetése és elismertetése, az Isten iránti viszonzó szeretet és ebből fakadóan az emberek egymás iránti szeretete: ez volt Jézus legfőbb és egyetlen kívánsága, vágya, célja, törekvése, ügye, erre a lapra tett föl mindent! És azt mondta: „Ti (is) így imádkozzatok: Abba, szenteltessék meg a Te neved”, ami annyit jelent: Nektek se legyen más kívánságotok, vágyatok, célotok, törekvésetek, ügyetek, mint Isten, Isten irántunk való szeretete, Isten szeretetének megismertetése és elismertetése, az Isten iránti viszonzó szeretet és ebből fakadóan az emberek egymás iránti szeretete! Ti is mindent erre a lapra tegyetek föl!

Ajjaj! Mert milyen messze vagyunk attól, hogy Isten neve, Isten, Isten ügye, az Isten- és emberszeretet legyen „szent” számunkra... Akkor döbbenünk rá erre, ha egyszer becsületesen végiggondoljuk, hogy mi az, ami számunkra ténylegesen „szent”. Például: a mi nevünk, a hírnevünk (hogy felszisszenünk, csak mondjanak rosszat rólunk...); a mi véleményünk, az „igazunk” (mi tévednénk?); a „hitünk” (mely egyedül üdvözítő...); a hagyományaink („mindig is így volt” – próbálja csak valaki fölforgatni...); egyéni szokásaink (milyen görcsösen ragaszkodunk hozzájuk, s emiatt mennyire nem tudunk alkalmazkodni másokhoz...); a kényelmünk (ételben, italban, ruhában, lakásban, időfelhasználásban; csak semmi megerőltető, csak semmi áldozat!); érvényesülésünk, gyerekeink-unokáink érvényesülése (állás, előrelépés, pozíció, „anyagi-erkölcsi megbecsülés”); a vágyaink-terveink (mennyire el tudunk keseredni, ha nem valósulnak meg); az akaratunk (hogy tudunk dühöngeni, ha mások kereszteznek)...

„Szenteltessék meg a Te neved!” – mondjuk a szánkkal. De jó lenne, ha az életben legalább egyszer, például ma!, megkérdeznénk magunktól: Mi az, ami számunkra tényleg „szent”? Mi a legfőbb vágyunk?

Jöjjön el a Te országod!

A soron következő kérdés az előzőt („Szenteltessék meg a Te neved!”) fejti ki, magyarázza: Isten neve, Isten akkor „szenteltetik meg”, kapja meg az Őt megillető elismerést, tiszteletet, Isten akkor jut érvényre, akkor hat át bennünket, ha eljön, értsd: megvalósul az Ő országa a Földön. (Meg kell jegyeznünk, hogy ez esetben is inkább vágyról, kívánságról, mint kérésről van szó: „Bárcsak eljönne, megvalósulna a Te országod! Hiszen Te olyan csodálatos vagy!...”)

De hát mi is az az „Isten országa”? Nem a „mennyország”, nem valami túlvilági dolog; a „mennyország” Isten országának a beteljesedése, megkoronázása lesz, de nem szabad azonosítani a kettőt. Nem egy lelkiállapot, egy „lelki valóság”, valami belső dolog, érzület, kegyelmi állapot vagy hasonló; talán ez az alapja, kiindulópontja, de a kettő nem azonosítható. Nem az „Isten Birodalma”, szembeállítva a „Sátán Birodalmával”, ahogyan Szent Ágoston elképzelte, azaz diadalmasan, mint a zsidók a messiási birodalmat. Nem is egyszerűen az egyház; az egyház szolgálhatja, előmozdíthatja az Isten Országát, éppen ez is a dolga, de a kettő nem azonos: Isten Országa több, nagyobb, mint az egyház (és sajnos úgy tűnik, a történelem során az egyház, s főleg a hierarchia inkább gátja volt az Isten országának, mint építője).

Mi hát akkor az „Isten országa”? Elvont meghatározás helyett azt mondanám: Isten országa az, amikor megvalósul az Isten és az embertársak iránti szeretet – úgy, ahogyan azt Jézus tanította, s nem csupán az emberek egyéni, hanem közösségi, társadalmi életében is, a gazdaságban, a kultúrában, a politikában is. Az így értett Isten országának megvalósulása volt Jézus legfőbb, egyetlen vágya, az így értett Isten országa volt igehirdetésének központja; erről mondta, hogy „elközelgett”, itt van egy karnyújtásnyira, „lépjünk be” – mert egyedül rajtunk fordul (Lk 17,21), hogy belépünk-e, hogy tagjai leszünk-e, hogy megvalósul-e az Isten országa, azaz a Szeretet országa.

Ez eddig szép és jó és vonzó. Csak hát mi is az a „szeretet”? Elvont meghatározás helyett körülírom. Tehát: akkor szeretünk, amikor

- túllépünk az igazságosságon; azon, hogy a jókhoz jók, a rosszakhoz rosszak, a közömbösekhez közömbösek vagyunk; hanem jók vagyunk akkor is, amikor nem kötelességünk, azokhoz is, akik nem érdemlik meg (ezt nevezhetjük irgalmasságnak);
- túllépünk a haszonelvű jócselekedeteken; azon, hogy érdekből, ellenszolgáltatásért tegyük a jót, akár emberektől, akár Istentől várva a fizetséget, akár e világon, akár a túlvilágon;

- megosztjuk kenyerünket és összes anyagi javainkat a rászorulókkal; nem elégszünk meg azzal, hogy nekünk van ételünk, ruhánk, lakásunk..., hanem nyugtalanok vagyunk mindaddig, amíg egyetlen nélkülöző is akad (jelenleg az emberiség kétharmada), és minden tőlünk telhetőt megteszünk, hogy ilyen ne legyen (vállalva a következményt, hogy magunk is szegények leszünk);

- a kicsiket szolgáljuk, a gyöngéket, az elnyomottakat, a betegeket, a társadalom peremén lévőket, a kitaszítottakat, a lenézetteket; és egyáltalán: semmilyen élethelyzetben nem uralkodunk, diktátoroskodunk (vállalva a következményt, hogy magunk is kicsik leszünk);

- megbocsátunk; hetvenszer hétszer is; akkor is, ha nincs értelme, ha a másik nem érdemli meg, ha visszaél vele; szelídek vagyunk, lemondunk az erőszakról; nem ütünk, nem ütünk vissza; nem fogunk fegyvert, akkor sem, ha megtámadnak minket, a családjunkat, az országunkat, akkor sem, ha megparancsolják; a békét szolgáljuk, békés eszközökkel – nem a konformizmus és megalkuvás látszatzabekéjét, hanem a szembenállók közti valódi megbékélést (vállalva a következményt, hogy magunk is kiszolgáltatottak, üldözöttek leszünk);

- hirdetjük az Isten országát; azaz a fentieket nemcsak tesszük, hanem másoknak is elmondjuk, tanúságot teszünk róla, megtanítunk rá másokat is, „apostolkodunk” (és azokkal, akik tanúságunkat elfogadják, testvéri közösséget alkotunk).

Azt látjuk tehát, hogy az Isten országa nem jámbor vallásoskodás; az Isten országa a valódi, a hétköznapi élet, az emberi kapcsolatok átalakulása, emberivé válása – Isten tervei szerint (ld. „Legyen meg a Te akaratod!”). Azt is látjuk: Micsoda megtérésen (metanoia – vö. Mk 1,15) kellene keresztülmennünk ahhoz, hogy őszintén imádkozhassuk ezt a mondatot: „Jöjjön el, valósuljon meg a Te országod!” Ez a kívánság olyan keresztényeket feltételez, akiknek az Isten országa, azaz a Szeretet országa az egyetlen vágyuk, céljuk, törekvésük, akik számára minden más másodlagossá vált, akik mindent ennek az egy célnak rendelnek alá.

Vajon hol vannak ma ilyen keresztények? (És voltak-e valaha is?) De ha úgy érezzük, nem imádkozhatjuk őszintén: „Jöjjön el a Te országod!”, akkor még mindig őszintén imádkozhatjuk:

„Bárcsak válnánk olyan emberekké, akik őszintén imádkozhatják: Abba, Atyánk, jöjjön el, valósuljon meg a Te országod, hiszen Te olyan nagyszerű, olyan csodálatos vagy!”

Legyen meg a Te akaratod!

Az előzőekben azt láttuk, hogy Jézus egyetlen vágya, kívánsága az volt, bárcsak megszenteltetnék Isten

neve, azaz bárcsak áthatna, átjárna minket és mindenkit Isten; ez akkor történnék meg, ha eljönne, megvalósulna az Ő országa, a Szeretet országa a Földön; ezért volt a második kívánsága: „Jöjjön el a Te országod!”; a mostani, a harmadik kívánság (íme, a népmesék „három kívánságának” jézusi változata...!) a másodikat (és azon keresztül az elsőt) fejtí ki, magyarázza: Isten országa akkor jön el a Földre, ha megvalósul az Ő akarata a Földön. Hogyan is kell tehát érteni ezt: „Legyen meg, történjék meg, valósuljon meg a Te akaratod!”? Mi is az Isten akarata?

Nézzük meg előbb, hogyan nem szabad értelmezni! Éppen úgy nem szabad, ahogyan megszoktuk, ahogyan a leggyakrabban értelmezzük: végzetimádó módon. Ez a jobbik esetben azt jelenti: „Tedd csak, amit akarsz, én hagyom!”, a rosszabbik esetben pedig: „Ha már nem lehet úgy, ahogy én akarom, úgyis megette a fene – hát akkor legyen meg a Te akaratod!” Például: „Azt szeretném, ha sikerülne a vizsgám; de ha Te másképp gondolod, legyen úgy!” Vagy: „Azt szeretném, ha sikerülne megszerezni azt a bizonyos lakást (állást, telket...); de ha Te nem akarsz, legyen úgy!” Vagy: „Szeretnék betegségemből meggyógyulni; de ha Te az ellenkezőjét látod jobbnak, legyen meg a Te akaratod!”

Nem szabad így értelmeznünk a harmadik jézusi kívánságot, mert egyrészt ebben az esetben nyilvánvalóan az én akaratomon van a hangsúly, aztán ha nem valósulhat meg, hát beletörődöm „Isten akaratába”, másrészt úgy tűnnék, mintha Isten akarata mindig ellenünk dolgoznék, sőt Isten akarná mindazt a rosszat, ami a világban van, s a mi dolgunk az lenne, hogy elfogadjuk a kegyetlen végzetet (ezzel szemben Jézus arról tanúskodott, hogy Isten nem akarja sem a fizikai, sem az erkölcsi rosszat).

De hát akkor mit akar Isten, mi az Ő akarata? Mindenekelőtt azt kell tudnunk, hogy kicsit pontatlan a fordítás; a görög „akarati” (theléma) szó mögött két héber kifejezés húzódik meg: az egyik a hafés = örömet, kedvét leli valamiben, a másik a rasah = valamire vágyik, valamit kíván, valami után sóvárog, valamiről álmodik. Az tehát, hogy Isten „akarati” valamit, azt jelenti, hogy Isten vágyik valamire, szeretne valamit, „álmodik valamiről”, aminek megvalósulásában örömet lelné; fogalmazhatnánk így is: Istennek van valamilyen terve, szándéka az emberiséggel, és örülne, ha ez megvalósulna. Aki tehát azt imádkozza: „Legyen meg a Te akaratod!”, az mintegy azonosul Isten vágyával, és azt szeretné: „Bárcsak megvalósulna Isten terve, szándéka!”

Ezek után a kérdés így hangzik: Mi Istennek a terve, szándéka az emberiséggel? Egész egyszerűen az, hogy mindenki boldog legyen! Ne csak egyesek,

kevesek, hanem mindenki; ne csak a túlvilágon, hanem már itt; ne csak „lelkileg”, hanem egész testi valóságában is; ne csak magánéletében, hanem családi, közösségi, társadalmi, kulturális, gazdasági, politikai életében is. – Istennek az a terve, szándéka, akarata, hogy az éhezők ételhez-italhoz, a szegények lakáshoz és ruhához jussanak, a betegek meggyógyuljanak, a börtönben levők, üldözöttek, elnyomottak szabadságot kapjanak, a szomorúak megvigasztalódjanak, az elhagyottakkal törődjék valaki, a magányosok társra, társakra, otthonra leljenek, a tanácstalanok eligazítást nyerjenek, a kétségbeesettek kapaszkodót találjanak, az eltévedtek jó útra találjanak és így tovább.

Ez eddig megintcsak szép és jó és vonzó. De hogyan valósul (valósuljon, valósulhat) meg Istennek ez a terve, szándéka, akarata az emberiséggel? Három elképzelés volt erről Jézus korában, és él azóta is, ma is: az apokaliptikusok csodára vártak („Isten majd véget vet a bűnös világnak, s aztán megvalósítja a Paradicsomot a Földön!”); a zelóták erőszakkal akarták véghez vinni (hasonlóan a politikusokhoz, akik azt hiszik – vagy csak azt hirdetik a saját pozíciójuk érdekében? –, hogy hatalomgyakorlással lehet igazságos és boldog társadalmat teremteni); a jámbor hívők imádkoztak érte (hogy csodával vagy csoda nélkül, de Isten oldja meg valahogy a dolgot.) Mindezekkel szemben Jézus azt tanította, hogy csak a mi közreműködésünkkel, csak általunk valósulhat meg (vö. Lk 17,21) Isten terve, akarata, álma az emberiséggel! Mert Isten ugyan abszolút módon szerető Atya (ABBA), de nem mindenható varázsló; Ő tiszteletben tartja összes teremtményeinek törvényszerűségeit, az ember szabadságát is, és nem nyúlkal bele a dolgok menetébe, hogy saját kezűleg akadályozza meg a rosszat vagy tegye meg a jót. Ezért aztán Isten terve, vágya csak úgy valósulhat meg, ha mi, emberek megtérünk (vö. Mk 1,15) és szeretjük egymást, azaz: megosztjuk javainkat a rászorulókkal, törődünk a bajba jutottakkal, lemondunk az erőszakról, megbocsátunk hetvenszer hétszer is...

Tehát végső soron az az Isten terve, vágya, akarata, álma, hogy az emberek szeressék egymást! S amikor keresztényként ezt imádkozzuk: „Legyen meg a Te akaratod!”, akkor az azt jelenti, hogy

- azonosulunk Isten szándékaival, vágyaival;
- megkeressük, hogy konkrétan, a mi életünkben, itt és most mit kíván tőlünk a szeretet;
- feltöltődünk Isten erejével, hogy amit tennivalónak ismertünk fel, azt meg is tudjuk tenni.

(folytatjuk)

BARCZA BARNA

RENDAHAGYÓ ELMÉLKEDÉSEK (JÓ-SZÁNDÉKÚ TÉVEDÉSEINK)

Azt gondoltuk, hogy a dolgok teljességgel érthetőek
Beleestünk a félműveltek hibájába, amikor ki nem mondott kutatási alapelvvé tettük: a dolgok teljességgel érthetőek. Fölénnyel, vagy csupán magabiztossággal képviseltük a felfedezett igazságot, de mindkettő kiölte belőlünk az alázatot, a keresők gyermeteg tapogatózását.

Beleestünk az általunk elítélt rossz apologéták hibájába, akiknek mindenre kész receptjük volt, és mosolyogva tállaltak bizonyosságaikat, és e mosoly néhány százaléka a leereszkedő, a másikat eltűrő fölény jele volt. Most már irtózom az örökké mosolygó kirakatbaba póztól.

Nem akarok mindent tudó teológus lenni. Meg akarom mutatni embertársaimnak homályban tapogatózásaimat is. Uram, ha mindent megértenék, talán már nem is keresnélek többé Téged!

Elsősorban logikai érveléssel és nem szeretettel próbáltunk segíteni

Mások megnyerésénél elsőbbséget biztosítottunk a logikai érvelésnek a személyes emberi szeretetkapcsolatok rovására, s emiatt előtűnt türelmetlen célratörésünk. Michel Quoist írja: „A vitában gondolj mindig a másikra. Ha lerombolod az érvelésit, ha felborítod a gondolatmenetét, gondold végig azt, hogy tíz közül kilenc esetben megsérted ugyanakkor az embert is, aki azt felépítette. Nyertélt Nem?” /Így élni jó.p.151./ Magunk között „fejre-állításnak” neveztük a másinak ily módon történő teljes elbizonytalanítását. Loyolai Szent Ignác mondja: „Ha valakit meg akarsz nyerni, először győzd meg szeretetedről.”

Időgazdálkodásunk szorosságában nem marad időnk arra, hogy a „másikat” emberi módon közelítsük meg, hogy átvegyük gondolkodását, bajait, problémáit és a szerető testvér felajánlott szolgálatával tegyünk kísérletet a kibontakozás irányába. Energiánkat elsősorban nem a magabiztosokra, nem rendszerük szilárd bástyáit tartókra kell pazarolnunk, hanem a keresőkre, az elszámított és elhibázott rendszerek romhalmazain ülőkre, a bizonytalanságban tapogatózóokra.

A magabiztosokra kénytelenek vagyunk a logika kérlelhetetlen pörölycsapásait mérni, s közben ember legyen a talpán, aki hű tud maradni a benne lévő szeretethez. „Animal rationale” – voltunkat háttérbe kell szorítanunk az emberi kapcsolatkeresésnél is. Először erőtlenségünkben kell megmutatkoznunk, mint Urunk is tette.

Kell tudnunk kicsivé, szolgává válnunk, hogy

hamisítatlan szeretetünk megteremtse azt a légkört, amiben már bármi elmondható. Mintha be nem vallott módszerünk lenne az emberek intellektuális megközelítése és megnyerése. Nem kellene tudatosan törekednünk arra, hogy mielőtt dialógus partnerünk felismerné logikánk neki fájó metsző kését, előbb megismerné szívünket? De sok embert elvesztettem azért, hogy a vita hevében – bizonyára tudattalanul - harci állásba képzeltem magam, ahonnan figyelmem csak az ellenérvek összefűzésére összpontosítottam. Ha kifinomulna lelkiségem, ha szeretettől plasztikussá válna egyéniségem, akkor nem esnék bele ebbe a hibába. Keresztes Szent Jánosnál

olvasom: „Bármilyen magas színvonalú legyen a tanítás, bármilyen ragyogó az ékesszólás, s bármilyen felséges a stílus, melybe öltöztetve van, rendes körülmények között nem lesz több hatékonysága, mint amennyi a lelkiség abban, aki előadja.” /Lobogó Isten-szeretet/ Természetesen szükségük van az embereknek értelmi jellegű eligazodásokra, ma különösen sokban van értelmi homály és kín a látás irányában, mégis először a hozzá hasonlóan kínlódó, vergődő embert szeretné bennem felismerni. Istennek is előbb emberré kellett válnia, le kellett szállnia ember-sorsunk kiszolgáltatottságába, hogy komolyan vegyük szavát, hogy ne kívülről és felülről jött utasításnak tekintsük, hanem egyetlen kiútnak létünk zsákutcájából.

Rohanva csak a felszínen tudtunk maradni

Rohanásból adódó felszíniesség, tipizálódás. A kor gyermekei vagyunk az életritmus veszélyessé vált felgyorsulásában is, és az ebből származó betegségben is. „A mai ember általánossá lett rohanása még kevésbé kedvez a vallásos érzékenységnek, mint a tegnapi emberé” - mondja Montini bíboros.

Az „Élet és Irodalom” hasábjain pedig Csák Gyula felteszi a kérdést: „Miért lehet veszélyes az életritmus napjainkban tapasztalt hallatlan felgyorsulása? Mindenekelőtt azért, mert – kellő óvintézkedés híján - üresebbé, tartalmatlanabbá válhat az élet, miközben nagy csomó hamis tudat plántálódik az emberbe éppen arról, hogy milyen gazdag és sokszínű életet él.” /1966.III.26. Veszélyes tempó/ Az ebből adódó felszíniességről pedig ezeket mondja ugyanó: „Megnézik némelyek a televízióban a Shakespeare-drámát, meg az elébe biggyesztett magyarázatot, s azt hiszik: ismerik és értik Shakespeare leglelkét. Elolvasnak néhány cikket a képzőművészetről, s már dobálóznak a fogalmakkal, ítélekednek, bírálgatnak, ahogy szakértőkhöz illik.

Félreértik sokan a jelszót, hogy a kultúra is legyen a népé; összekeverik a lehetőséget a valósággal. Azt hiszik: mert joguk van a kultúrához, egyszersmind birtokosai is lettek - miáltal becsapják önmagukat. Bizony sokan kérkednek és visszaélnék a helyzettel,

hamis tudásukkal - miáltal becsapnak másokat is.” Mi nem vagyunk ilyenek? Nálunk talán „nyüzsgésnek” nevezik azt a fajta korbetegséget. Elolvasunk egy könyvet, részt veszünk néhány csoport-foglalkozáson, ha ügyesek vagyunk, akkor hamar átvesszük speciális „szent zsargonunkat”, s máris dobálózunk a másokban kikristályosodott és leülepedett fogalmakkal, szavakkal, tételekkel. Ez önmagában nem volna baj, ha a szavak mögött ajtók tárulnának, mélységek nyílnának. Ahogy Tolnay Klári válaszolt a riporternak: „csak néhány szót tudok mondani, de mögötte világok vannak, vízesések és szakadékok, északi sark és Egyenlítő” /Ki nekem Jézus Krisztus?/. A mi rohanva, átélmélkedés és megemésztés nélkül átvett szavaink mögött azonban alig van több, mint maga a pusztaság. Így e szavak mások lelkében sem fognak ajtókat tárni, titokzatos mélységeket izgalmas felfedezéssel megmutatni. Típus-szobrokat gyártunk tömegtermeléssel.

Az egyetlen műről gipszmásolatokat készítünk. És még azt akarjuk, hogy szavunk hatékony legyen, hogy megrendülést és csodálatot ébresszen. Nem tudjuk, hogy a személyiség titka az egyetlenség? Elmulasztottunk egyedíteni. Nem tudunk, nem merünk, vagy nem akarunk egyéniséggé válni? Részben magunk nem váltunk egyéniséggé, részben a kapott „anyagot”, információt nem asszimiláltuk magunkban egyedivé. Az egyetlen Krisztusnak van egy, csak rám eső vetülete, és közös „vetületünkön” meg kell születnie annak a Krisztus-élménynek, amit csak én adhatok a világnak, csak én mutathatok meg az embereknek.

E találkozáshoz mások adhatnak remek szempontokat, szemnyitogató meglátásokat, de a találkozóra nem küldhetek mást magam helyett, vagy nem érhetem be mások elmondott találkozásaiival: Krisztus-élményeivel. Ugyebár egy nászéjszaka szereplői másokkal nem behelyettesíthetők?

Megkötözés - kötélek

Míntha ez is ellene dolgozna bensőnk finomodásának. Amit értelmem helyesnek mond, akaratom megteszi, ha nem gyenge vagy bénult, és ha az érzelem kellőképpen motiválja. A külső személyhez /vagy személyekhez/ fűződő kötélek azt jelenti, hogy bénultság idején külső erővel toloncoltatom magam.

De akkor vajon és vagyok-e még, aki haladok? Ha már annyira elszakadtam tőled, Uram, hogy szemrehányó tekinteted nem bánt, visszahívó szavad nem üti meg a szívem, akkor nem embergyalázás a kötélen vonzólás?! Ugye, Te sose gázolsz bele személyiségembe ilyen durván? A kötözökkel szemben nem a költőnek van igaza, amikor azt mondja:

„S poklok felé visz bár az utunk,

Ő int, s visszafutunk..
Fölemelt és vérem lemosta,
Szívem visszahozta.
Sebeimre áldóan szedett
Balzsamos füveket.”
(Ady: Az uraknak Ura)

A személyes visszatalálás helyett a kötélek nem tesznek fásulttá, beletörődötté, ingerültté? Nem veszem ki az Isten kezéből az utánam-járás, a rám-találás, a gyógyítás és hazavivés boldogító lehetőségét, ha én korszerű nylon biztosítókötéllel járom a veszélyes alpesi utakat? A megkötözés az előrelátó értelem és az edzett akarat dolga, a tékozló fiú hazatalálása pedig a szívé. Folyton döntenem kell, hisz ezt jelenti szabad embernek lenni, de Te személyes döntést és mögötte dobogó meleg szívet vársz tőlem, Uram.

Csak ez méltó Hozzád. Nem a pusztaság cselekedetek kellene Neked, hanem a mögötte dobogó szerető szív. No, persze olyan szív, mely cselekedeteket hoz létre. De cselekedetek szív nélkül? - megcsúfolnak Téged. Valami olyan becsapás van mögötte, mint mikor erdőben elhullott rovar kitin-páncéljára találunk. Egy pillanatra olyan valódinak, olyan élőnek látszik, de megrúgva élettelenül gurul le a töltésről.

Uram, ments meg attól, hogy dresszírozó erkölcsstanárt lássak benned! Kérlelhetlenségedtől annyira megijednék, hogy nem is kíváncznék vissza Hozzád. Én Neked akarok tetszeni, Neked kedvedben járni. Mit érdekel mások nógatása!

Én már kinőttem abból a gyerekcipőből, amikor az ember még nem tudja, hogy csak Nálad van boldogság. Ha csak a megkötözött szentekkel tudsz mit kezdeni, velem nem, akkor minek jöttél közénk?! Ám én nagy bizonyossággal tudom, hogy engem - magamat megkötözni nem akarót – sem engedsz elveszni! Mit soroljam az okokat?

Egyszerűen tudom, hogy szeretsz. Nekem ez elég! Ezért én, az olykor kötetlenül széthulló vesszőnyaláb, Rád emelem bizakodó tekintetemet...Kérdésföltéveim úgy fogalmazódtak meg, hogy burkoltan a válasz is megtalálható bennük. Az én mai válaszaim. De a testvérek válaszaival szeretném kiigazítani. Kérem ezeket a kiigazításokat.

(1973. április)

SCHANDA BEA

INDIA – KOLLÉGIUMOK

A Bokor Közösség az 1970-es évek második fele óta támogatja a Cedric Prakash indiai jezsuita atya által kezdeményezett oktatási programot, az „Education Sponsorship Programme”-ot (ESP). Az első időben bizony még a törvényeket is megkerülve, „valutakijárással” juttattuk el adományainkat (lett

belőle rendőrségi ügy is!), vagy előfordult, hogy a három évenként kiváltható turistaválóját ajánlotta fel valaki. A rendszerváltást követően pedig a Harmadik Világ Alapítvány már hivatalosan-legálisan juttatja el euróvá átváltott forintjainkat (sajnos egyre romló árfolyammal...)

Cedric Prakash több alkalommal is járt Magyarországon – főleg Budapesten és Székesfehérváron – és karizmatikus egyénisége mindig megerősítette: osszuk meg kenyerünket/rizsünket/pénzünket a nálunk sokkal nehezebb helyzetben lévő, marginalizált indiai gyerekekkel – főleg kislányokkal –, akik számára a felemelkedés egyetlen útja a tanulás.

Őt rendi előjárói 2016 elején Bejrútba küldték, és három évig a Jezsuita Menekültszolgálat keretében dolgozott. (Mostanra már visszatért Indiába és elsősorban emberi jogi kérdésekkel foglalkozik.)

2016-ban tehát mások vették át az oktatási program szervezését-vezetését és több évi levelezés után képviselőik 2019. május-június személyesen is meglátogattak bennünket: találkoztak a Harmadik Világ Alapítvány kuratóriumával és értékes beszámolót tartottak a nagyközösség számára a Bokor-juniális keretében. (A 70-es éveiben járó Fernando Franco atya dinamizmusa lenyűgöző!) Ekkor vált érthetővé, hogy az ESP egy tágabb kezdeményezés, a Gujarat szövetségi államra kiterjedő, a jezsuita szerzetesek által működtetett „Provincial Development Office” (PDO) keretében tevékenykedik.

Oktatási programjukat inkább kollégiumok, mint iskolák fenntartásával működtetik (a gyerekek a helyi iskolákba járnak); viszont ezekbe a kollégiumokba döntő többségében „dalit” (a hagyományos indiai kasztrendszerben ők az érinthetetlenek), „adivasi” (bennszülött törzsekből valók, elnyomott) vagy más hátrányos helyzetű rétegekből (other backward classes OBC) származó gyerekek kerülnek.

A PDO a kollégiumokon kívül kb. 760 faluban működtet emberi jogi, érdekérvényesítést fejlesztő programokat; segítik a női mikro-vállalkozások létrehozását, mert „aki pénzt keres, annak van szava...” stb. Nagy hangsúlyt fektetnek a környezettudatosságra, a kiskertek művelésére, a tisztaságra stb.

A beszélgetések során azt kértük, hogy a kollégiumi hálózattól válasszanak ki számunkra néhányat, hogy őket támogassuk (és ne egyszerűen „a nagy kalapba” dobjuk adományainkat): ha tudjuk, konkrétan kiket segítünk, az személyesebbé teszi adásainkat.

November 15-én érkezett a lista, melyben négy (!) kollégiumot jelöltek ki a Bokor számára „örökbefogadandónak”:

1. Meghraj – lánykollégium
2. Subir – fiúkollégium
3. Vyara – fiúkollégium

4. Vyara – lánykollégium

Valamennyiről ismertető anyag is érkezett – ezekből kivonatolunk az alábbiakban. (Az angol nyelvű ismertetőt ezekről a településekről csatoljuk.)

Azt is látjuk ezekből az ismertetőkből, hogy jellemzően márciusban vannak a vizsgák, utána van a „nyári szünet” és júniusban kezdődik a tanév.

Meghraj – lánykollégium

A kollégiumot szerzetes nővérek vezetik, de a diákok között nem csak katolikusok vannak. A 2018/19-es tanévben 65 bentlakó volt, valamennyien bennszülött törzsekből származnak. (Meghraj-ban a lakosság kb. 12 %-a ilyen módon marginalizált.) Az iskolában a 10. és a 12. osztályban vannak fontos vizsgák: a 10. osztályosok 100 %-osan teljesítettek, a 12-esek 80 %-osan.

A programjaik között pl. kiemelten szerepelt – érsekségi összefogással – a „Leánygyermek Napja”, aminek során a nők társadalmi szerepének a fontosságáról beszéltek.

Subir – fiúkollégium

Ebben a kollégiumban a 2018/19-es tanévben 316 diák lakott, akik valamennyien a közvetlenül mellettük lévő iskolába jártak az 1-12-ig osztályokba. Valamennyien törzsi származásúak. A közösséget két (!) terem fogadja be: az egyiket az általános iskolások, a másikat a középiskolások használják; ezek a termek szolgálnak tanulószobaként, nappaliként és hálóteremként. Ezen kívül van egy további terem, ami étkezőként és a közös programok helyszínéül funkcionál. A kisebbek jól tanulnak, a középiskolások közül azonban többen megbuktak az év végi vizsgákon.

A programjaik közül érdemes kiemelni a „Bennszülöttek Napját” – ez a hagyományaik megőrzését, a bennszülött származású, de komoly társadalmi státuszt elért egyéniségekre való tekintést egyaránt szolgálja.

Vyara – kollégiumok

Ezeket a kollégiumokat egy, az adivasik életkörülményeinek javítására 1971-ben létrehozott szövetség működteti. Tevékenységüket Dél-Gujaratban folytatják Songad és Tapi körzetekben (Vyara a Tapi körzetben van). Fő céljuk a törzsi származású lakosság (adivasi) önértetének, emberi méltóságának növelése, az igazságosság érvényesítése és az oktatás biztosítása. De segítenek kutak építésében is, vagy pl. tejtermelő szövetkezetek kialakításában, amihez teheneket és bivalyokat helyeznek ki a falvakba.

A fiú kollégiumban 201 diák volt az elmúlt tanévben, a lányoknál pedig 167. Nagy többségük a „gamit” törzs tagja, de újabban két további, elnyomott törzset vontak be a programba: a „kotwadia” és a „bhil” törzseket.

Valamennyien a jezsuiták által működtetett St. Xavier iskola 6-12. osztályos tanulói. (Itt alacsonyabb osztályok nincsenek.) Négy gyermekfelügyelő foglalkozik a gyerekekkel: kettő a fiúkkal, kettő a lányokkal – és ők is mind törzsi származásúak.

A fiúkollégiumban két terem áll a 200 diák rendelkezésére: az egyikben a 6-9. osztályosok, a másikban a 10-12. osztályosok alszanak. De ezeket a termeket használják tanulásra is. Ezen kívül van a konyha, az étkező, 10 WC, közös zuhanyzó, egy ruhaszárító helyiség és a sportpályák. És lényegében ugyanez a helyzet a lánykollégiumban.

A nevelők fő célja, hogy erkölcsi és értékorientált nevelést nyújtsanak. A tudatosságra nevelésbe beletartozik a tisztaságra, egészségre, környezetvédelemre való nevelés, de a jó állampolgárságra való felkészítés, vagy a pályaválasztási tanácsadás is.

A lánykollégiumot nővérek kezdeményezték 1968-ban, mert azt látták, hogy a lányokat falun egészen fiatal korban bevonták a szőnyegszövő tevékenységbe, de nevetségesen alacsony bért fizettek a gyermekmunkásoknak. Ehelyett a „rabszolgamunka” helyett kínálták nekik a tanulás lehetőségét – és ma már az egykori diákok küldik a gyerekeiket-unokáikat tanulni.

Vyara városka különlegessége, hogy aránylag sok a fa, s így sok a madár is: békés, tiszta, üde környezet jellemzi

Valamennyi beszámoló sok-sok közös ünnepről számol be, Indiában nagyon sok mindennek van „napja”, ezeket mind-mind megtartják – beszédekkel, faliújság-készítéssel, kis műsorral stb. Ugyancsak közös vonás, hogy a kollégiumokban a diákokat kisebb-nagyobb csoportokba szervezik, amelyeknek aztán közös feladataik is vannak (pl. a konyhán, a kertben, az ünnepségek szervezésében stb.).

Ezeket a csoportokat a diákok képviselői vezetik, így a vezetői képességeik is fejlődnek. A beszámolók sokféle versenyről adnak számot: ezek között kvíz, énekeszenés ki-mit-tud, vagy éppen rajz- vagy hajviselet-verseny egyaránt akad; de nagyon sok sportverseny is van.

A beszámolók szerint a tapasztalatok főleg a csoportok közötti versenyekről jók: a gyerekek megtanulnak a csoport, a közösség eredményességéért dolgozni. És évente egy-egy (néha talán több) kirándulás gazdagítja a kollégiumi életet.

Mivel a kollégiumokat a jezsuiták – és a velük kapcsolatban álló női szerzetesek – működtetik, így erős a katolikus szellemiség, de nem minden kollégista katolikus.

***

Van tehát kb. 750 indiai kollégistánk. A kapcsolatot

egyelőre „központosítva” tartjuk: Fernando atyával állok levelezésben. Catrinel, akit júniusban megismertünk, az egyetemi munkája miatt nem tud rendszeresen részt venni a szolgálatban. Priyanka Christian az új projekt-menedzser: ő a második kislánya születése után most áll ismét munkába.

Egyelőre még nem kértem közvetlen elérhetőséget az egyes kollégiumokhoz. Ennek talán akkor lenne értelme, ha akad egy-egy önkéntes, akivel személyesebbé-közvetlenebbé válhat a kapcsolat. Ez nincs életkorhoz kötve, és évente néhány angol nyelvű levél első lépésként talán elég is lenne.

Aztán ki tudja, it hoz a jövő... - akár még személyes látogatást is!

2019. 11. 19.

KIRÁLY IGNÁCZ

JÉZUS-KÖVETÉS

Minden keresztény tudja, hogy mi a Krisztus-követés. Az ismeretekben és lelkiéletben mélyebben járatos ismeri Kempis Tamás Krisztus követése című könyvét a XV. századból. A Bokor teológiáját elindító és meghatározó Bulányi atya műveiből is ismerjük a lényegi hangsúlyt, miszerint a Szentírásnak Jézus ajkára adott szavai segítségével keresnünk kell az Isten Országát, és amit megtaláltunk, elfogadtunk, annak megélésére kell fordítanunk az életünket: Ország-építésre. Imitatio Christi, Krisztus utánzása c művében Kempis írja: „Uram Jézus, add, hogy utánozhassalak, ha a világ megvetése szakad is rám!” (III/56). Jobb fogalom a követés. Jobb, mert az utánzásban kevésbé kap hangsúlyt a cselekvő ember személyes döntése, felelőssége. A követésben jobban benne van az ember a maga szabadságának felelős döntésével, az életvitel folyamatos fejlődésre hivatottságával. Hasra esés helyett kritikus odafigyelést jelent. Behódoló infantilizmus helyett mérlegelő felnőtt hit-hűséget jelent.

Nagy a kísértés, hogy a Krisztust követés szembe állítódjék a Jézus-követéssel. Ezzel szemben Pázmány azt írja Kempisről: „Lelki vigasztalás és isteni szolgálatra való gerjedést vészen”, aki olvassa. Lehet követni Jézust Krisztusként és lehet történeti Jézusként. Tény, hogy Krisztust hangsúlyozva Jézus istenfiúsága kapja a hangsúlyt. A katolikus dogmatika Jézus valóságos Istennek és valóságos embernek határozza meg (ennek filozófiai kritikájával most nem foglalkozunk). Ő az Isten Fia (ennek a misztérium fogalmába menekülő kifejtésével most szintén nem foglalkozunk). A magasabb minőség azonban háttérbe szorítja az alacsonyabbat: azt, hogy Jézus ember fia. Ember fia is. Tény, hogy a követést is meghatározza ez: másként követhető az Isten, és másként az ember.

Komoly erőfeszítések történtek arra régen és ma is, hogy a misztériumok magasságába helyezett Jézus tanítása és életpéldája hatékonyabb szerepet játszhasson a hívő emberek életalakításában. Szembeállítás helyett most kapjon hangsúlyt a történeti Jézus emberi oldala. Nem attól kell félni, hogy ezáltal csökken Jézus Krisztus tekintélye, hanem annak kell örülni, hogy emberközeli személyisége újabb motivációt adhat a követés komolyabban vételére. A nehezen megtehető nem kell az „evangéliumi tanácsok” fogalmába csomagolva szentségtartóba tenni, mert hátha azért volt hegyi (mezei) beszéd, hogy Jézus-követésünkben törekedjünk annak mindenkire vonatkozó megélésére.

1./ Jézus személyisége

„Krisztus nem más, mint a történelmi Jézus, a „názáreti”... Ő egy bizonyos valaki, mással össze nem téveszthető, föl nem cserélhető személy, akinek egyéni neve is van” (Küng C/4,2). Individium, mondja a szaknyelv. Megismételhetetlen egyediség, egyéniség, karakter, alkat, aki nem mentes kora, kultúrája, genetikája hatásai alól. Ujjlenyomata is más volt, mint az őt követőké... Élt, az élettel együtt járó sajátosságokkal: tett olyant is, amit egy másik Istenre figyelő ember nem, vagy másként tett volna.

Gyermekként tesz olyat, ami ma erősen neveltlenségnek minősülne. A Közel-Keleten a 12 éves fiú ma is majdnem felnőttnek számít, legalábbis a katonakötelesség és nemi érettség szempontjából. Egy patriarchális kultúrában azonban úgy kiosztani az érte megalapozottan (három nap!), sőt szeretetből aggódó szülőket, ahogyan ő teszi (Lukács 2,41-50), komoly egót mutat. Az elnézést kérés jobban illett volna, mint butasággal is vádolni szüleit („Hát nem tudátok?”). Milyen jó lenne, ha a szent írók-szerkesztők megőriztek volna legalább egy példát arra nézve, hogy Jézus bocsánatot kér. Az ellenkezője bezzeg hangot kap: „Ki vádolhat engem bűnről?” (János_8,46). Kérdés: Ez a jeruzsálemi templomi eset kibővíti-e Jézus tekintélyét? Számomra semmiképpen.

Gyermek volt szüleinek, lázadó tini volt a leírás szerint. Ehhez hasonló, de ennél sokkal kisebb kihágásaimra egy-egy „nyakleves” volt szüleim reakciója. A normára nevelés hagyományos eszköztára nem csökkentette nagy tiszteletemet, szeretetemet szüleim iránt. Unokáim számára pedig a legkedvesebb papás meséim azok, amikor betyárságaimból villantok fel valamit. Nem csökken irántam való nagy szeretetük azzal, hogy emberközeli a papa. Sőt!

A kánai menyegzőn már a felnőtt és küldetéstudatos fiú szól az édesanyjához. A ránk maradt leírásban Jézus eléggé rideg, távolságtartó. Ilyen karakterekről mi is tudunk. A majdani Bulányi atya már a piaristákhoz való „önfejű” jelentkezésekor azt mondta szüleinek, hogy ezen nincs mit megbeszélni. Ő már

döntött, és kész. Kemény beszéd ez. Amikor édesanyámnak elmondtam, hogy vége a szép álmainak, miszerint majd pap fiánál ő lesz a házvezető asszony, akkor igyekeztem körbeszeretgetni őt, hogy megszülethessen az elfogadó mondata: „Biztosan jól meggondoltad, fiam”. Emészthetőbb beszéd ez. Egyik karakter így, a másik úgy rendezi dolgait szeretteivel. Ettől még, sajnos, én nem lettem szentebbé, és Gyurka bácsi meg Jézus nem lett gyarlóbbá számomra.

A vendégségben illendően próbálunk viselkedni. Megadjuk a tiszteletet a vendéglátónak, ha nem muszáj, nem provokálunk feszültséget. Jézus egy baráti családnál, Mária, Márta, Lázár vendégségében otthonosan mozog, családiasan közvetlen. Ejnye-bejnyét mond a szolgáló Mártának, és méltatja a reá figyelő Máriát, aki női tanítványainak egyike. Kafarnaumban, Péteréknél kedvesen tevékeny, és anyóst gyógyít. Simon farizeusnál már nem így viselkedik. A róla susmusoló farizeusnál gondolatcserét kezdeményez. Megemlíti a vendéglátó tisztasági és üdvözlési mulasztásait vendégével szemben (lábmosás, üdvözlő csók). Még hozzátesz egy bűnös asszonyt méltató beszédet is (Lukács7,36-50). Ilyen egy kemény és őszinte jellem! Én morogtam volna magamban, utólag ki is beszéltem volna a dolgot tanítványi köreimben.

Négyszemközt csilingeltem volna Simonnak is. A vendégségben ünneprontóan és nyilvánosan reagálni le a jelenséget? Tőlem idegen. Emlékszem, zöldfülű teológusként egy püspökkel együtt tartott ünnepi papi ebéden teológiai témát vettem fel, de egy idősebb paptestvér letorkolt: „Nem tudod, hogy papi ebédeken nem illik teológiáról beszélni?” Illendőségek, szokások, meghunyászkodások... Ez is az ember. Kertelés nélküli konfrontációk... Ez is az ember. Szent Teréz akár Jézusnak is címezhetne volna azt, amit a Jóistennek mondott: „Ha így bánsz azokkal, akiket szeretsz, ne csodálkozz, ha annyi az ellenséged!”

2./ Jézus pasztorációs módszere

Legjobb védekezés a támadás. Ilyen alapon Jézus akár magyar is lehetett volna. Akárhányszor számon kérően támadják, visszavág. A nem rendesen mosakodó tanítványok esetében dörgedelmes kritikával illeti a kívül mosakodó, de belül pizskos embereket, a támadóit. A kalász szedésének munkavégzős vádját Dávid tekintélyére alapozva dobja vissza.

A szombati provokációs gyógyításoknak se szeri, se száma. Pedig a betegek várhattak volna még egy napot, ha már évtizedekig viselték betegségüket. Lehet, hogy azoknak van igazuk, akik azt mondják: botránnyosan kell szólni és tenni, hogy odafigyeljenek rá az emberek. Ki a botránypárti pasztorációra, ki az empatikusra hajlik. Sokkoló felrázásból miért születne jobban megterés, mint az odaszeretgető

barátkozásokból? Tömegek előtti igehirdetésből miért születne jobban kisközösség, mint a személyes kapcsolattartásokból? Bármely módszer képviselője beláthatja, hogy az eredmény ugyanaz: kétezer év alatt nem tért még meg az emberiség. Mindegyikünk a maga elkötelezettsége és karaktere szerint igyekszik hatékony emberhalásszá lenni. Te is, én is... Jézus is. Itt a küldetés teljesítésére való törekvésében van a példa értékű erőforrásunk.

Jézus kettős kapcsolatrendszerben élt. Az egyik közismert, a tanítványok köre. Tizenkettő, hetvenkettő. Férfi és női tanítványok. A másik csak felvillanásaiból következtethető. Nikodémus, arimateai József, leprás Simon, az akkori zsidó elit tagjai. Vannak fővárosi kapcsolatai is, amelyeket nem köt a Tizenkettő orrára. A pálmaágas bevonulás előtti események csak így magyarázhatók. A konspirációs elemek felismerhetők. Vizeskorsós férfi (ez asszonyi munka!), jelszóra emlékeztető bemondásra számárcsikó a Mester részére, konspiratív éjjeli pihenő hely az olajfakertben (nem közterület). Tanítványainak azt mondja, hogy nem megy fel a fővárosba, aztán mégis, más úton felmegy... (János 7,8). Igazi céltudatos és megfontolt pasztorációs működést látok Jézusnál.

Ha úgy látja jónak, pl. életveszély miatt, még a tisztátalan pogány Szíriába is kimegy néhány hónapra (Márk 7,24). Nem az „ide lőjete” öngyilkos megszállottsága jellemzi. Ravasz László református püspök írja a kommunistákkal való kollaborálással kapcsolatban: „Inkább voltam megfontolt, mint hős.” Bulányi Gyurka bácsi indigós önvédelme is ilyesmi: újabb börtön veszélye nem éri meg a brosúrák sokszorosítását, hiszen mindenki fél templomon kívüli hitéletet élni. Ki így, ki úgy igyekezett helytállni. Kollaborálás... helyezkedés... lavírozás... Megfontolás... mérlegelés... kiállás... A jó példákban rejlő erőforrás: a helytállás! Jézusunk megfontolt helytállása!

Vallási rendszerhez való viszonyulásában Jézus nem lesöprő, hanem mérlegelő. Ami az ő értékszéméletét, Istenről alkotott képét és az ebből fakadó küldetését nem gátolja, abban megengedő (közösségvállalás nélkül is tehet valaki jót Jézusra hivatkozva: „Ne tiltsátok meg neki”). Ami ebben segíti, abban együtt működő: szokása szerint zsinagógába jár, jeruzsálemi zarándoklatra megy, hivatalos igazolásért a papokhoz küldi a gyógyult leprást. Amit ellenerőnek lát, abban viszont keményen elutasító: jeruzsálemi áldozat bemutatásáról nem tudunk, a szombat obszervanciájával nem engedi kijátszani a jót tevést, a vallási hagyományokat felrúgja, élesen bírálja, ha azok szeretetellenessékké torzulnak... Az alamizsnálkodást, amiben a farizeusok kimagaslóan teljesítettek, dicséri, és valószínű, hogy közösségekben gyakorolják is (karióti Júda a pénztáros). Újraelosztó karitás ez, hiszen nem

az általuk megtermelt pénzzel, hanem másoktól kapottal gazdálkodnak (vö. pl. Teréz anya rendjének működése).

Jézus imaélete is személyiségének jó kifejezője. Kisközösségét nem tanította és nem gyakoroltatta a közösségi imában. Neki elégnek látszott zsidó vallásának közösségi imádkozó gyakorlata. Ő maga az egyéni elvonulós imádkozást élte. Minden jelentős kihívás előtt egyedül imádkozik, gondolkodik (a Tizenkettő kiválasztása, tömegpasztorációból a személyes közösségépítésbe váltás...). A zsidó imaéleti hagyományokat tartotta, zsoltároztak, énekeltek (Pászka-vacsora). Őva int a sok beszédű imától, a locsogástól. Az egyetlen tanítványi kérésre mondott és neki tulajdonított, kötöttnek értelmezett imája a Miatyánk, amelyet mintának szánt: „így imádkozzatok”. Mint a II. Vatikáni zsinat a II. misekánon szövegét: vázlatként ajánlja. Rövidsége miatt a leghasználtabb miseszöveg lett.

A keresztény hagyomány természetesen kifejlesztette a maga ima gyakorlatát. Sokkal tágabban, mindenféle személyiség igényének megfelelően formálta. Az egyéni elvonulós ima erős hangsúlya mellett kiemelkedik a közösségi ima. Micsoda erőforrásunk volt és van a nagycsütörtöki, nagypénteki virrasztásainkban, BNT- és Bokorünnep-imáinkban, a lelki gyakorlatos és kisközösségi imáinkban! Még a kívülről szószaporításnak tetsző rózsafüzérezésben is megtartó erő rejlik. Barcza Barna paptestvérünk mondta: „A börtön első heteiben a Rózsafüzér tartott meg.” Az ima számomra az Istent megszólító emberi eszköz. Nem beszélgetés. Leginkább monológ, hiszen Isten nem az ember személyes és közvetlen, szóban megnyilvánuló kapcsolattartásában kommunikál velünk.

Kommunikációs eszköztára bizonyára sokkal gazdagabb, mint a miénk. Nem véletlen, hogy Jézus a gondolkodásra, megfontolásra, következtetésre tette a hangsúlyt, ha Isten szándékát kutatja az ember. Számomra ez a színes imagyakorlat nem jézusidegen, pedig tőle nem ezt látjuk, tanuljuk. Ami emberi, az nem feltétlen jézusidegen! Lényeg a mennyei Atyánkkal való fejlődőképes kapcsolat. A „hogyan” már rajtam, rajtunk, közös megállapodásainkon fordul.

Római katolikus vallási cselekményekben magam is részt veszek, és mindmáig tartom bokros külső célunkat, mely szerint „amely felekezetbe születtem, és amelyben vagyok, azt kell Jézust követővé segítenem”. Szentségi és szentelményi lehetőségeket erre való eszköznek tekintem. Hálás vagyok, hogy akármilyen torzulások terhelik is az egyháztörténelmet, mégis eljutott hozzám is a történeti Jézus személyiségének varázsa. Szabadon, botránkoztatás nagy veszélye nélkül húzódnatok vissza azon területekről, amelyeket Jézustól idegennek gondolok

(pl. kereszthódolat). Ugyanilyen szabadon kapcsolódhatok bele az évszázadok alatt bevált, szép, lélekemelő cselekményekbe (pl. szentmise).

3./Jézusnak is élni kellett valamiből és valahol.

A „nincs hol lehajtania fejét” inkább a sorsvállalás súlyára figyelmeztető mondat. Leválva a családról, Názáretről, Kafarnaumban volt otthona, ahová rendre „hazatért”. Vándortanítóként működött, és terapeutaként ingyenesen gyógyított. Elvet is megfogalmaz: „Megérdemli a munkás a maga bérét”. Jómódú asszonyok finanszírozzák Isten Országát építő vállalkozását. Főállású próféta, tanító, rabbi. Főállású, de nem megélhetési! Megélhetési élethelyzet nem veszélyeztette, hogy megalkuvásokba, helyezkedésekbe gabalyodjon. Tudott elfogadni, még zűrös életűektől is (Lévi, Zakeus, magdalai Mária). Sőt, még meg is hívta magát vendégségbe. Valami ösbizalom jellemezte, nem csupán Isten iránt, de az emberek iránt is.

A „mit együnk, mit igyunk, mibe öltözzünk” egzisztenciális gondja fölé tudott emelkedni, és a természet egyszerű működését (liliom, ég madarai) tartotta normális szemléletnek, nem az ezek miatti görcsölést, gondban levést. Bízott a százannyiként megfogalmazott „jutalom” realitásával, javakban és kapcsolatokban egyaránt. Bízott abban, hogy ha elterjednek az osztozni, adni hajlandó emberek, akkor ez a százannyi máris megvalósul közöttük bizonyosan.

Nagycsaládosként csóválom a fejem. Vajon így élt volna akkor is, ha még évtizedekig élhet pl. saját családdal, annak minden egzisztenciális felelősségével? Sokszor voltam már olyan helyzetben, hogy sajnáltam, hogy nem leshetek el Jézustól jó és konkrét válaszokat, jó példát a magam természetes, nagycsaládos élethelyzetéből adódó kihívásokra. Emlékszem, hogy az „első szerelem” időszakában olyan jó volt nem foglalkozni csip-csup megélhetési dolgokkal, mert ezek megoldódtak, és én lendülhettem istenes dolgaimban. Istenem, mennyi névtelen adomány jutott el hozzám is! Minden gördülékenyen ment. Amíg egyedül voltam. Családot alapítva mindenféle technikával ki kellett alakítanunk a gondban nem levés életformáját. Pénzelszámolás, időelszámolás, tárgyi értékáramoltatás...

Az adás és elfogadás életformáját. Meg kellett találnunk a Jézus-követés életvitelszerű megoldásait egy Jézusétól merőben eltérő életformában. Így van ez rendjén, hiszen nem az életformában kell követnem őt, hanem az életelveihez való hűségben: a megfontoltan ösbizalomra épülő élet odaadásban.

4./ Jézus feltételeket és feltétel nélküliségeket mutató magatartása.

Személyre szabottan mutat utat. A gazdag ifjú

esete jó példalehetőség azoknak, akik a magunkat megszegényítést tartják jézusi cél-parancsnak. Neki mindent oda kellett volna adnia a szegényeknek, hogy képes legyen tanítvánnyá lenni. Embertelenül kemény és abszurd feltétel! Pedig itt egy mindenben példa értékűen vallásos zsidó fiatalemberről van szó, akiben fel sem merül, hogy vagyona nem Istennek tetsző. A jó egészség, a sok fiúgyermek és a nagy vagyon ugyanis Jahve áldása (lásd Jób könyve). Jézus Istenénél a vagyon sáfárlására kapott szereteteszköz. Zakeusnál Jézus már nem a minden vagyona szétesztését mondja, hanem méltatja a harácsolásból, a sokszoros kárpótlásig jutó elhatározást, amire Zakeus maga jön rá, és amit maga ígér meg. A jobbá levés személyes elhatározása és konkretizálása az, amit Jézus nagyra értékeli Zakeusnál. Általánosítások helyett a személyre szabottság az, ami Jézustól eltanulható.

A nőekkel kapcsolatban felettébb megengedő, irgalmas, figyelmes. A samáriai asszony férfifaló életének tényét kimondja, de nem tart erkölcsi prédikációt. Nem megmondó ember, hanem kimondó tanító. A házasságtörő asszony bocsánatkérés, bünbánat nélkül is feloldozást kap és a további élethez biztatást: „Többet ne vétkezzél”!

Bennem erősen jelen van a bünbánat és bűnbocsánat összefüggése. Megbocsátani annak lehet, aki bocsánatot kér. Ez a teljesség. Részlegesség az, ha megbocsátok anélkül, hogy elnézést kérne a sértő. Eredmény: bennem béke, benne rendtelenség. Részlegesség, ha bocsánatot kér, de én megkeményítem magam. Eredmény: béke benne, rendtelenség bennem. A kölcsönösség teremt békét a felek között és a felekben. Ez a teljesség. A házasságtörő asszony esete nem a teljesség. Ha Jézust megcsalta volna a felesége, akkor is ilyen nagyvonalú? Persze ő állítólag cölebsz volt, hogyan is mondhatok ilyet? Mondok, mert nekem van feleségem, testvérbarátaimmal mi nagyrészt hitvestársi kapcsolatokban élünk. Az ebből adódható krízisekre választ keresünk. Házasságtörés (testi, szellemi, spirituális!) bizony szeretetkapcsolat-törés. A szeretetkapcsolat-törésre karióti Júda lehet a szentírási példa. Szomorú tudomásulvétel, elengedés a jézusi reakció. Ez működő modell a hitvestársi kapcsolat törésekor is? Van, akinél igen, van, akinél nem. A tudatosan, felelősen kimondott igenek számonkérhetőek. Munkaviszonyban is, közösségi vállalkozásokban is, házasságban is. Egymás normára segítése és a magunk normára nevelése a közös élet létfeltétele. Ennek liberalizálása a társadalmak pusztulását gyorsítja fel. A Szentlélek elleni bűnnek a megideologizált bűnöket gondolom. A szeretetlen kapcsolatból kiszorulás nem erény, hanem menekülés. Megváltás helyett. Elvált vagy egymást emésztő párkapcsolatú gyermekeink, testvéreink sorsa nagy felkiáltó jel! „A házasság nem felbonthatatlan, hanem nem szabad

felbontani!” –mondta, írta Bulányi atya. A Jézus-követés az elveket adja ezekhez a krízisekhez, de a gyakorlati lépést magunknak kell megtalálnunk. Az „Ember szét ne válassza!” jézusi norma, bizony eljuthat odáig, hogy az egymást elemésztő és már exitált (meghalt) szeretet állapotában, a „házas párnak” magam javasoltam a szétválást. A szeretet erre is indíthatja a segíteni akaró embert. Menteni, ami még menthető... Persze tudom, hogy van, aki ilyen pokollá vált állapotban is inkább a házasság vértanúképző jellegét vallja, csak el ne váljanak.

A Jézus-követés számomra elsősorban az ő értékszemléletének fejlődőképes átvételét jelenti. Másodsorban az ő személyes, ránk hagyományozott magatartásának, magamra alkalmazott követését jelenti. Amiben hasonlóak vagyunk, abban könnyebb a követés. Amiben nem spórolhatom meg a személyes következtetést és döntést, abban nehezebb. Lényeg, hogy amint ő közösséget vállalt követőivel, úgy én is vállaljak közösséget vele és a rá figyelőkkel. Ki a keresztyén? „Aki Jézus személyét és ügyét magáénak vallja” (H. Küng).

Hála legyen mennyei Atyánknak Jézusért!

KIRÁLY IGNÁCZ

BOJTÁRKARÁCSONY

Olyan történt velem, hogy erről nem hallgathatok. Ugyan, mi a csuda történhet egy kis kölyökkel, aki csak egy bojtár? - kérdezhetné valaki. Azért, mert én a juhász cselédje vagyok, azért, mert én csak egy kis „szaladj ide, szaladj oda” szolgája vagyok a juhásznak és a birkanyájnak, azért még velem is történhetnek ám csuda dolgok! Itt, ahol élek, egy kis vacak faluban, Betlehemben, itt már az is nagy esemény, ha megellik a tehen, vagy születik egy kiskölyök. Mostanában azonban nagy vándorlás van errefelé. Valami népszámlálást csinálnak a betyár rómaiak. No, csak nőjék fel, majd odacsapunk mi ennek a páncélos, tógás bandának! Egy fiú mifelénk ott kezdődik, hogy felnővén sok gyerekről álmodik, és nagy rendet akar majd maga és hazája körül.

Na, jó, most a birkák között kell rendet tartanom, de hát ez az út vezet álmaim felé. Hogy szavamat ne veszítsem, folytatom az én csuda dolgomat.

Betereltük a nyáját ide a barlangunk melletti karámba. A nagyobb jószágot tartjuk itt belül, a két girhes tehenet, az egy szem kis bocinkat, jaj, ő a kedvencem... Persze a két számár is bent van. Ezt a nagy zsúfoltságot azért viselem jól, mert az éjszakai hideg ellen a bűz mellett, jó meleget is adnak. Világos, hogy én a bocimmal alszom. Ha útban vagyok neki,

képen nyal és felkelt. Jóban vagyunk. Tejszagúak az álmaim. Egyik este megszokott fészkelődésünket a felnőtt beszéde zavarta meg. „Felnőttek”, néha alig viselem őket, de majd felnövök egyszer én is. Kunyerálók jöttek, hogy hadd tölthessék nálunk az éjszakát. Főnököm nem egy barátságos vendéglős, hát el akarta hajtani őket. A bekérezkedő ember azzal érvelt, hogy asszonya bármikor megszüülheti babáját és sehol nem kaptak szállást, a faluban a legutolsó fészter is foglalt. Izgalmas dolog lesz ebből, gondoltam. Szülőszoba lesz az istállónk. Micsoda buli! Végül is a főnök összebb rendezte a jószágot, a jövevények levackoltak, egy férfi és egy pocakos nő. Az ő szamaruk kint maradt a karámnál. Alighogy elbóbiskoltam, arra ébredek, hogy nagy a sürgés-forgás. Söhajtozások, nyögések, férfiak beszéde: „meleg vizet, kendőt, innivalót...” Kilestem a boci mögül, de hát a vacak mécses csak arra jó, hogy kísérteties árnyakat és árnyékokat lássak.

Ebben a kaoszban röpködhetek volna ott boszorkányok is, vagy akár angyalok is. Egyszer csak felsírt egy kis kölyök! Felnevettek a férfiak és halkán motyogott valamit az a fiatal asszonyka is. Mit nevetgélnek ezek, mikor sír a baba? Hát a felnőttekről ennyit. Felkeltem és a letakart sajtárból merítettem egy csupor tejet és oda vittem az anyukának. Jó, hogy a főnök már kiment, mert ha kéretlenül mozgolódtam, hamar elcsattant egy nyakleves, amit másutt pofonnak is mondanak. Erre most nem is gondoltam. Csak arra, hogy biztos szomjas a baba, azért bög. Szomjas volt, de az anyuka. Jót kortyolt az esti fejéből. Néztem a babát, de csak az arcoskáját láttam, annyi kendő, meg rongy volt körötte. Már nem bögött, mintha aludt volna. No, ez is szépen kezdi az életet, előbb sír, aztán alszik. Jó, jó, tudom, hogy még csak ennyit tud, de hát mégis. Egy bojtárember azért többet várna el tőle, ha már itt született közöttünk. Az apja, kicsit öregcskének látszott ehhez a fiatal anyukához, de mifelénk nem évekkel mérik a házasságokat. Az apja, ott tett-vett, rendezgetett, mert elég nagy rendetlenség volt még istálló szempontból is. Az anyuka aranyos volt, intett, hogy üljek oda melléjük.

Oda heveredtem és mintha a kis babájának mondaná, beszélt a maga fáradt, halk szavával... No, hát ez volt a csudálatos... „Mielőtt megszülettél, pici drágám, Jézusnak gondoltuk a nevedet. Mi lesz belőled? Csak a Jóisten tudja. Jaj, én úgy szeretném, ha nagyon jó ember lennél! Ó, én úgy szeretném, ha a gyermekek és a gyermeki lelkű felnőttek példaképe lennél! Szegények vagyunk, kicsinyek vagyunk, a rómaiak és a nagyurak szolgái vagyunk, mégis! Hagy álmodjak szépet és jót felőled! Egy édesanyának ezt a jogát senki nem veheti el! Pici fiacskám, látod már nem is csak beszéllek, inkább már harciasan imádkozom. Szólok apádnak. Gyere Józsefem, itt az ideje a hálaadásnak, hogy fiú

adatott nekünk...”

Én meg csak hallgattam. Megérintett az élet boldog csodája. Hát lehet annál nagyobb csoda, minthogy boldogan élhetek akkor is, ha kis vacak bojtár vagyok, ha nyaklevessel jutalmazták önállósulási vágyaimat, ha a pénzt csak hírből ismerem? Látjátok, azóta bojtárkarácsonynak nevezem azt, amikor jó gyermekek, jó emberek népesítik be ezt az istállószagú barlangot, a Földet.

(2019.)

FARKAS ISTVÁN

ELŐLJÁRÓBAN...

Engedjete meg nekem néhány előzetes gondolatot ez elé a könyvrészlet elé.

Heidegger Lét és idő-je, majd Gyurka bácsi KIO-ja után ez a könyv is, számomra a nehezebben emészthető könyvek közé tartozott. És be kell vallanom, végleg még ma sem emésztettem meg egyiket sem. Pedig ez egy „egyszerű mesekönyv”. Nehézsége nem a nyelvezete – persze az is, mivel Gurdjieff nem volt író -, nem a sok, szándékosan létrehozott idegen kifejezés – mivel azokat megszoktam az u.n. tudományos könyvekben -, hanem az ember teljes lényét – gondolkodását, érzelmét és állóképességét is – igénybe vevő és mozgósító figyelmes jelenlét fenntartása. A könyvet Gurdjieff kb. száz éve, kényszerből írta közel hat év alatt. Kényszerből, mivel meglátta, hogy az addigi gyakorlati kísérletei arra, hogy környezetében az általa hozott ősi gondolatok és gyakorlati módszerek elterjedjenek, nem vezettek számára megnyugtató eredményre. Pedig ezek szándéka ma is nagyon ismerősen hangzik. Ahogy egy helyen fogalmaz: „Ahhoz, hogy az ember keresztény legyen, először 'lennie' kell. Lenni ezt jelenti: a maga ura lenni. Ha egy ember nem ura önmagának, semmije sincs és nem is lehet semmije. És keresztény sem lehet. Ő csak egy gépezet, egy automata. Egy gépezet nem lehet keresztény.” Milyen ismerős szavak is ezek - számunkra...

Isten bocsánatát elnyerve Belzebub, egyik unokájával együtt hazafelé tart egy úrhajóval. Mivel rengeteg idejük van, unokája unszolására mesél azokról a „kalandjairól”, melyeket büntetése néhány földi tízezer év alatt élt meg a mi naprendszerünkben mivel - mondanom sem kell - itt töltötte büntetését.

A választott részlet néhány ma is aktuális kérdéssel foglalkozik: „egymás létezését időszakosan, kölcsönösen elpusztítani”, a „zavaros logika” okai, akadályai és a jobbításra létrehozott „szövetségek” impotenciája és elhalásának okai.

G.I.GURDJIEFF

A MINDENSÉGRŐL ÉS MINDENRŐL, AVAGY BELZEBUB ELBESZÉLÉSEI

UNOKÁJÁNAK

43. FEJEZET

(részlet)

Drága nagyapa! A Föld-bolygó háromagyú lényei életfolyamatának különböző eseményeiről szóló részletes magyarázataidnak köszönhetően egy világos fogalom és megfelelő értés alakult ki bennem az ő meglepő pszichizmusokról. Ugyanakkor még mindig fennmarad bennem egy kérdés az egyik különös sajátosságukat illetően, amelyet nem tudok megmagyarázni magamnak és mely még a pszichizmusuk furcsaságát számításba véve is számomra illogikusnak tűnik. Gondolataim minduntalan erre a zavarba ejtő kérdésre térnek vissza és még amíg a dzsamdzsambalban a szent misztériumot ünnepeztük, akkor is erre összpontosultak.

A földi felelős korú, háromagyú lények életfolyamatáról szóló összes magyarázatod alapján jól megértettem, hogy bár a legtöbbször, főleg a transzapalni perturbáció óta már csak egy teljesen automatikus értelmet birtokol, ugyanakkor még ezzel az automatikus értelemmel is olyan leleményességre képes, hogy bolygójukon a Természet mindenféle törvényét többé-kevésbé megismerve, közönséges életéhez még bizonyos hasznos tárgyakat is ki tud találni.

Ugyanakkor az összes elbeszéléseken, mint vérvörös csík fut végig az egyedül önük létező sajátosság felemlítése, hogy egymás létezését időszakosan, kölcsönösen elpusztítsák. Így drága Nagyapa, egyáltalán nem tudom megérteni, hogyan lehetséges az, hogy ilyen hosszú létezés alatt még nem váltak tudatossá e sajátosság borzalmáról és ezt még most is folytatják.

Lehetséges-e, hogy ez a folyamat sohasem tűnt számukra az egész Világegyetemben létező legszörnyűbb csapásnak, vagy ha minderről tudatossá is váltak, sohasem gondolkodtak róla, sem nem próbáltak módot találni a kiirtására?

Nagyon kérlek, drága Nagyapa, magyarázd el nekem, miért van ez így és hogy a pszichizmusuk különös oldalai közül melyek határozzák meg ezt a sajátosságot?

Miután ezt elmondta, Hasszin egy intenzív tudásvággyal teli tekintettel, várakozva nézett nagyapjára.

Válaszul unokája kérdésére, Belzebub egy ideig csendben, “lelkiismeret-furdalással” teli mosollyal nézte, majd mélyet sóhajtott és így szólt:

- Hát... kedves gyermekem... Ez a különlegesség, az összes velejáró következménnyel együtt képezi abnormitásaik fő okát, nevezetesen a “zavaros logikájuk”.

Egy újabb szünet után így folytatta:

- Legyen! Segítek e kérdést megérteni, annál is inkább, mert már korábban megígértem, hogy részletesen el fogom neked magyarázni.

Aktív gondolkodásod kifejtése érdekében azonban nem az erre vonatkozó személyes véleményemet fogom kifejtetni neked, hanem olyan formában fogok róla beszélni, hogy képes legyél megszerezni a logikus mérlegelésekhez szükséges anyagot, hogy az elősegítse benned olyan adatok kikristályosodását, amelyek a kérdést illetően lehetővé teszik számodra egy egyéni vélemény kialakítását.

Többek közt azt kérdezted tőlem, hogy már gondolkodtak-e valaha ezen az elképesztően borzalmas, kizárólag náluk létező hajlamon? Természetes, hogy gondolkodtak rajta, természetes, hogy látták. Néhányan gyakran gondolkodnak rá és automatikus értelmük ellenére is tökéletesen megértik, hogy ez az időszakos kölcsönös elpusztítási folyamat egy elképzelhetetlen borzadály, és egy olyan ocsmányság, amire nevet sem lehet találni. Sajnos a megfontolásaik soha, semmire sem vezetnek...

...Előfordul azonban az is, gyermekem, hogy bizonyos ilyen hatalom-birtoklók egyesülnek és megalakítanak egy különleges társaságot azzal a céllal, hogy együttesen találjanak módot eme botrányos sajátosság megszüntetésére.

Amikor örökre elhagytam ezt a naprendszert, a bolygódon éppen egy új “szövetség” megalakításáról esett nagyon sok szó; úgy emlékszem a “Nemzetek Szövetsége” nevet szándékozták adni neki. Azt mondtam “új”, mivel már számos alkalommal alapítottak ilyen jellegű szövetségeket, amelyek mindig ugyanolyan különös módon haltak meg, vagyis “haláltusa nélkül”.

Jól emlékszem az egyik ilyen szövetség megjelenésére a Tikliamuish országban fekvő “Szamoniksz” városban, amelyet akkor, eredeti bolygód összes hárommagyú lényé fő kulturális központjának tartottak. Akkor először gyűltek össze ebben a városban az Ázsiai kontinens legtöbb közösségének fontos lényei azzal a szándékkal, hogy közösen dolgozzanak ki egy általános egyezményt annak érdekében, hogy a különböző ázsiai közösségek között soha többé ne támadhasson semmi olyan ok, amely egy ilyen kölcsönös elpusztítási folyamatot kiválthatna. Eme társaság jeligeje ez volt: “Isten ott van jelen, ahol embervér nem folyik”. De a különféle egoista és öntelt személyes céljai folytán ezek a fontos hatalombirtoklók hamarosan veszekedni kezdtek egymással és hazamentek anélkül, hogy bármilyen megegyezésre jutottak volna.

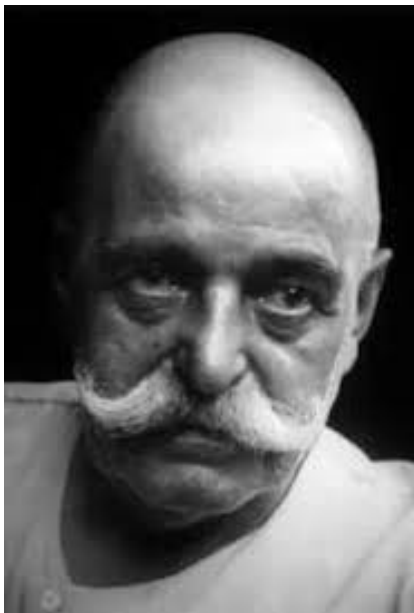
Több évszázaddal Tikliamuish után ugyanezen az Ázsiai kontinensen ismét megjelent egy ilyen társaság az akkor “Mongolplantszurá-nak” nevezett országban. A szövetség jelszava ez volt: “Szeresd felebarátodat és akkor Isten szeretni fog téged”. Ez a társaság sem vezetett semmilyen eredményre, és hasonló módon meg is szűnt létezni. Azután a most “Egyiptom-nak” nevezett országban alakult meg egy hasonló társaság a következő jelszóval: “Tanulj meg először egy bolhát megteremteni, mielőtt a felebarátodat megölni merésznéd!”. Még később, Perzsiában alapítottak meg egy másik szövetséget ezzel a jelszóval: “Minden ember eszenciája Istentől van, de ha csak egyet is erőszakkal megöl egy másik, akkor mindannyian semmivé válnak!”.

Nemrég, alig négy-öt évszázaddal ezelőtt, alapították meg az utolsó ilyen szövetséget Ázsiában, egy azt hiszem “Mosszulopolisz-nak” nevezett városban. Ezt a szövetséget így hívták: “A Föld a Közös Teremtőnké és az Ő összes teremtménye számára egyaránt szabad”. De mivel hamarosan vita támadt a tagok között nevet változtatott és azután, amíg el nem tűnt, a következő nevet viselte: “A Föld csak az embereké”. Az előbbi, “A Föld mindenki számára egyaránt szabad” társaság tagjai talán végezhetek volna valami eredményest. Egyrészt azért, mert az alapvető programjuk megvalósítható volt, másrészt, mert kivétel nélkül mind idős és tiszteletre méltó lények voltak, akiknek sok tapasztalatuk volt, és így semmi illúziójuk sem lehetett arról, amit egy közönséges bolygói élet általában adhat számukra. Így sokkal kevésbé voltak meg azok az “egoizmusnak” és “önteltségnek” és egyéb hasonlóknak nevezett tulajdonságok, mely az ilyen fajta társaságokat általában tönkreteszik. Ez a társaság tényleg valami valódi eredményre vezethetett volna, elsősorban azért, mert nem volt közöttük egyetlen hatalom-birtokló sem, egyetlen sem ezekből a saját, egoista és hiú céljaik által hajtott lényekből, akik - bármilyenek legyenek is egy általános bolygói jellegű szövetség művei, amelynek ők tagjai - végül is mindig – még hozzá “zenei kísérettel” – eljuttatják azokat a mi Mullah Nasszr Eddinünk híres disznájához, amely aztán a legkisebb “udvariaskodás” nélkül mindent felfal, amit csak adnak neki.

Az egyedüli közintézmények, amelyeket - főleg napjainkban - ezek a fontos hatalom-birtoklók megkímélnek azok, amelyekből tekintélyes hasznot remélhetnek személyesen saját maguk vagy kasztjuk lényei javára. Igaz, hogy egy ilyen társaság tevékenységei bolygójuk összes lényé javára, kasztok szerinti megkülönböztetés nélkül akár jó eredményekhez is vezethetnének, de amint a társaság ügyeiben kisebb nehézségek jelennek meg, vagy - mint mondani szokták - beáll egy krízis, a földi hatalombitorló lényeket feladataik mindjárt bosszantani kezdi

és már az említésükre is, vagy ha asszociációk révén csupán csak visszaemlékeznek rájuk, egy fájdalmas grimasz jelenik meg az arcukon.

Azon lények munkája, akik a szövetségüknek "A Föld a Közös Teremtőnké, és az Ő összes teremtménye számára egyaránt szabad" nevet adták, szintén semmire sem vezetett, bár ezek a lények majdnem mindent megtettek, amit az eme páratlan bolygón szinte állandóan uralkodó körülmények között meg lehet tenni. Később majd még részletesen mesélni fogok neked erről, mivel az ennek a beléjük ültetett bűnös

tulajdonságnak kiirtását, vagy legalábbis mérsékelését elérni próbáló társaság megbukására vonatkozó információ ismét kellő megvilágításba fogja helyezni különleges pszichizmusukat és anyagul szolgálhat számodra eme szörnyű kölcsönös elpusztítási folyamat fő, tárgyilagos okainak megértésére...

BAJAI ÉVA

VÍZKERESZT

Aggódtam Ritáért, mert alig javult az állapota, mióta kijött a kórházból. Elhatároztam tehát, hogy legközelebb elkísérem a kezelőorvosához a szakrendelésre, ahová 1979 óta jár.

A találkozó éppen vízkeresztre esett. Amikor megérkeztem a Népligetbe, először megváltottam a hazafelé szóló jegyemet (15²⁰-ra), mert októberben bebizonyosodott, hogy nem vállalhatom az állva utazás kockázatát. Ezután egyenesen a rendelőbe siettem; odaértem 10 óra előtt. Lehangelő várakozás és viszonylag hosszú – szintén nem túl felemelő – benntartózkodás után még sort álltunk a patikában is, majd átszállással értünk az otthonba, ahol Rita lakik. A nővérem megosztotta velem az ebédjét, és nem volt szívem sem visszautasítani, sem ráhagyni annyi mosatlant, amennyinek mostanában a felével is alig boldogul.

Ettem és mosogattam tehát, és elég későn (kb. ¾ 3-kor)

indultam vissza a Népligetbe. Nem jött a 99-es, ezért kinéztem a Kálvária térre, és látni véltem a 9-es buszt közeledni. Az emberek közben jöttek-mentek a lámpával ellátott, de mindig szinte jelentéktelen forgalmúnak tűnő lehajtó sávon.

Megindultam hát én is, inkább a 9-est, mint a lámpát, vagy az úttestet figyelve. Pedig – mint később megtudtam – a lámpa éppen váltott, és egy várakozó autó a zebrára gördült. Meglátva engem, szinte azonnal megállt, úgyhogy inkább csak kibillentem az egyensúlyomból, mintsem fellökött volna. Elestem; szatyrom és szemüvegem kirepült, de egy apró horzsoláson kívül semmi bajom nem esett. Ami ezután következett, az még ennél is megrendítőbb volt azonban számomra.

Az autót egy orvosnő vezette, aki ragaszkodott ahhoz, hogy mentőt hívjon, hátha mégis rosszabbul leszek. Betuszkolt a kocsijába, hogy ne fázzak, ő pedig (holott lengébben volt öltözve) odakint fagyoskodott a mentőt lesve.

Közben többször kérdezgetett, hogy vagyok. Pocsékul, feleltem, de csak azért, mert nagyon szégyellem magamat, amiért ilyen helyzetbe hoztam (már rendelnie kellett volna, nem beszélve a kiállt izgalmakról).

Nem ripakodott rám, nem oktatott ki; még ő nyugtatgatott. Amikor végre megjött a mentő, még odaadta a névjegyét, mielőtt elment (hátha később mégis szükségem lesz valamire).

Néhány rövid kérdés, egy pillantás a (pici) sebére, egy aláírás, hogy nem óhajtok kórházba menni, és folytathattam utamat. A buszom persze már elment, a megváltott jegyem mégsem veszett el teljesen: 25% ráfizetéssel érvényesítették a 16²⁰-asra. Meglehetősen álmosan feküdtem le este, hiszen csak reggel ittam egy korty kávé, mégis kicsit féltem, hogy megálmodom a piros lámpát, a leeső szemüveget és a néhány centire mellém-fölém magasodó autót.

Az emlék azonban olyan gyorsan átítatódott az aggódó szeretettel, hogy eltűnt a rémület, és helyét reggelre a betlehemi csillag ragyogása foglalta el.

Igen; Isten megtapasztalható szeretetének betlehemi csillaga ma is meg-megáll azok felett, akik – tudva, vagy nem tudva - készek hordozni és közvetíteni őt.

Ezt azonban még tudomásul venni sem kötelező. Istennek annyira fontos volt az ember döntési szabadságának megőrzése, hogy nem törölte el még a tragikus következmények láttán sem. Inkább eljött, hogy osztozzon a tragikus következményekben születésétől haláláig.

De amikor gyengeségeink és nyomorúságaink közepette felnézünk az égre, majd lehajtott fejjel hálát adunk érdemtelenül, ingyen adott gondoskodásáért, akkor fényes Vízkereszt-ünnepünk van, akármit mutat a naptár...

2004. január)

KÁLLAY KOTÁSZ ZOLTÁN

KÖNYVAJÁNLÓ
MERZA JÓZSEF: NAGYPAPA
TÚRÁZIK

Merza József (1932) matematikus, könyvtáros, tanár, tankönyvíró, szakfordító. A Napkút Kiadónál korábban megjelent kötetei: Mivé lesz az ember? (2017); Naplemente (2018) A test erőfeszítései és kalandjai a tudat erőfeszítései és kalandjai is, a tudat pedig csak akkor örül a boldogsághormonok csak akkor szabadulnak fel és robbannak az agyban, hogy szakszerűen fogalmazzak -, ha próbatételek, szenvedések után és árán az ember kijelentheti, igen, sikerült, elértem, amit akartam. Talán távolabb került tőlünk az elérhetőség, a kérdéseinkre kapható válaszok már messzebbre esnek, vagy csak a testi tunyaságunkat kell néhanap hirtelen és nagyobb nekibuzdulással ellensúlyozni? Annyi bizonyos, hogy Arisztotelész követői, a peripatetikusok még sétálgatva tanultak és tanítottak, nem volt szükségük extrém fizikai kihívásokra, hegymászásra, szakadékugrásra, teljesítménytúrára. A dialógusban hittek persze megtehették, hiszen a filozófiájuk élő volt, friss növekedőfa, amely napról napra hozta ágait és leveleit, ám amely növesztett már akkora árnyékot, hogy a sétában kitikkadva odaülhessenek alá hűsölni is. A ma embere a könyvtárba ül be, magába szívja évezredek bölcséletét, útmutatásait, aztán elindul - igen, teljesítménytúrára, egymaga -, és miközben tapodja a jól kivehető vagy elgazosodott ösvényeket, kavargatja lábával az út porát, ülepíti, rendezgeti a fejében összegyűlt mindenfélét. Belső dialógust folytat a mestereivel, egybeszitalja leírt szavak és saját élettapasztalatok tanulságait, rácsodálkozik erre-arra, eltéved, gödörbe esik, kimászik, bokrok, fák ágaiba kapaszkodik, folyókon és pocsolyákon gázol át, megy, megy, napfényben és éjszakában, hóban, sárban és gutaütéses melegben, elandalodva, reménykedve, kétségbeesve, hittel és csak azért is... Megy, mert szeretne megérkezni. Merza József túrabeszámolói ilyen külsőbelső vándorlásokról szólnak, a mozgás által előhívott tág asszociációk felszínre vetődéseivel, a nehézségek és az „élvezzük az életet” lelki-állapotának kendőzetlen elmesélésével. Higgadt, eleven és olyannyira magával ragadó szövegek ezek, hogy magam is, mint szerkesztő, egy-egy írása olvasása után szinte éreztem tagjaimban az 50-100 kilométer megtételének fáradtságát, a légszomjat, a természetes benyomások zápora utáni zsongulást, a célba érkezés mámorát. Az élményátadást, a szépirodalom varázslatát.

FALFIRKA!!!

***A munkanélküliség az a tevékenység,
amelynek azonnal neki kell látnod,
amint fölébredsz.***

(ismeretlen)

***

A kürtőskalács egy nagy semmi, egy lyuk, amelyet tésztával gondosan körültekerünk.

(Mesterségek ünnepe, Vár, 2012.)

***

A nő az a személy, aki kiválasztja azt a férfit, aki majd ki fogja választani őt.

(A feleségemtől hallottam! Egy papucsférfi)

***

A JÓZANSÁG AZ ALKOHOLISTÁK ÁTMENETI ÁLLAPOTA.

(BP. VII. KLAUZÁL TÉRI 'KISPISZKOS' FALÁN FELIRAT, 1990 KÖRÜL)

***

A kleptománia az ősi gyűjtőgető hagyományok rendszeres felelevenítése.

(BP. XIV. Rendőrkapitányság fogdája, 2015.)

***

Okos vagy, ha csak a felét hiszed el annak, amit hallasz. Zseniális, ha tudod, melyik felét.

(ismeretlen forrásból ismerős mondás.)